

Onsdagen den 4 december em.

Kl. 19.30

Färjetrafiken till
Gotland

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

23 § Färjetrafiken till Gotland

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1985/86:4 om färjetrafiken till Gotland (skr. 1985/86:6).

Anf. 140 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! Regeringens skrivelse och utskottets betänkande är mycket illavarslande inför ett kommande förslag från regeringen. Transportrådet skall se över färjetrafiken totalt i syfte att det skall bli en omläggning av trafiken från hösten 1986. Och att det då blir med inriktning på *en* hamn verkar dess värre också troligt, eftersom trafikens omfattning och taxenivån är de viktigaste kostnadspåverkande faktorerna enligt regeringsskrivelsen. Att det skulle gå att höja taxorna så att det skulle ge några större belopp är det säkert ingen som tror, även om man vore beredd att överge nuvarande principer för taxesättningen.

En omläggning skall ske – och nu citerar jag trafikutskottets betänkande – så "att målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning ligger fast".

Vad är då en "tillfredsställande transportförsörjning"?

Svaret beror säkert på vilka man frågar. Transportrådets och gotlänningarnas uppfattning skiljer sig åt, det kan vi i alla fall vara säkra på. Så länge som begreppet inte är definierat, är det självfallet meningslöst att lova att målet skall ligga fast.

Samhället skall alltså minska bidraget till Gotlandsbolaget. Vpk har ingen anledning att motsätta sig att samhällets stöd till privata företag granskas, men här är det fråga om en verksamhet som helt enkelt måste kosta pengar. Trafik kostar på fastlandet – varför skulle inte trafiken till Gotland göra det? Samhället skall helt enkelt ta det fulla ansvaret för trafiken, och därför bör Gotlandsbolaget förstatligas.

Regeringsskrivelsen och utskottsbetänkandet andas ingenting om de samhällsekonomiska konsekvenserna av en trafikomläggning. Det är ett lika vanligt som beklagligt sätt att betrakta kostnader på när man vill rationalisera och ifrågasätta samhällsstödd verksamhet. Bristen på totalsyn är säkert inte uttryck för okunnighet och oförmåga att se konsekvenserna, utan ett

medvetet grepp för att låta diskussionen stanna vid delproblem.

Färjetrafiken är gotlänningarnas väg, bro och järnväg. Men till skillnad från på fastlandet måste gotlänningarna betala "avgift" så snart de skall åka utanför länets gränser. Och till skillnad från broar och vägar på fastlandet, som är tidtabellsfria, är gotlänningen helt tidtabellsbunden. Det kan vi naturligtvis aldrig komma bort ifrån. Det bara understryker det underläge som Gotlandsresenären har. Vägar, broar och vissa järnvägar i övriga delar av landet anser vi skall finansieras via statsbudgeten. Men på Gotlandstrafiken skall vi göra besparingar. Om vi räknar den på samma sätt som när det gäller vägar, broar och vissa järnvägar på fastlandet, och bara belastar Gotlandstrafiken med driftskostnader, skulle underskottet för 1984 ha stannat vid 15 miljoner i stället för drygt 70 miljoner, som redovisas i regeringsskrivelsen.

För turismen och näringslivet på Gotland blir övergång till *en* färjelinje rent förödande. Den industri som finns på Gotland avsätter sina varor på fastlandet. Varje ökning av transportavstånd och -kostnader medför konkurrensnackdelar. Dessutom får vi naturligtvis negativa effekter på det nödvändiga privata resandet, dvs. det som inte är turism i egentlig mening.

Fru talman! Jag har inget yrkande med anledning av utskottets betänkande utan vill med inlägget fästa ledamöternas uppmärksamhet på vikten av en total analys när regeringsförslaget en gång kommer. Det vore en något bisarr situation om det skulle bli kommunisterna som får argumentera för näringslivets intressen i den debatten.

Anf. 141 OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! Gotlandstrafiken är och har alltid varit ett kärt diskussionsämne i den här riksdagen, oavsett i vilken tappning som ämnet presenteras. Den här gången är det i form av en skrivelse där regeringen har anmält till riksdagen att det stöd som vi har anslagit till Gotlandstrafiken mycket kraftigt kommer att överskridas och att man mot den bakgrunden har gett transportrådet i uppdrag att göra en total översyn av färjetrafiken till Gotland, utan att för den skull tumma på kravet på en tillfredsställande trafikförsörjning.

Om man lyssnar på Jan Jennehag får man lätt den uppfattningen att det för kommunisternas del inte spelar någon roll vad Gotlandstrafiken kostar – det är bara att betala. Men tyvärr har vi inte sådan samhällsekonomi i dag att det bara är att ösa ut pengar, utan vi får granska olika samhällssektorer, i det här fallet även Gotlandstrafiken.

Kostnadsutvecklingen när det gäller Gotlandstrafiken har under senare tid varit skrämmande. I november 1984 meddelande Gotlandsbolaget att anspråken på statsbidrag enligt bolagets bedömning uppgick till 66 milj. kr. mot tidigare beräknade 40 milj. kr. för verksamhetsåret 1984. Det blev 71 milj. kr. Beträffande budgetåret 1985/1986 hade bolaget i juni 1984, i samband med fastställande av turlistan för 1985, ett transportstödsbehov på 46 milj. kr. Men efter överläggningar med transportrådet hade bidragsbehovet reducerats och fastställts till 39 milj. kr. för det här budgetåret. Det var också den summa som riksdagen anvisade.

Nu visar bolagets budget för kalenderåret 1985 att med bibehållande av nuvarande turlista kommer kostnaderna att röra sig om drygt 70 milj. kr. För

1986 finns ingen budget men det är uppenbart att de 39 milj. kr. som riksdagen anvisade för budgetåret 1985/86 inte på långa vägar räcker till för det statsbidrag som staten kommer att få lämna till Gotlandsbolaget vid i huvudsak oförändrad trafikomfattning.

Den här kostnadsutvecklingen kan naturligtvis inte accepteras. Ett enigt trafikutskottet – inkl. vpk:s Sven Henricsson, som normalt tjänstgör i trafikutskottet – har i flera omgångar betonat det angelägna i att minska kostnaderna för stödet till färjetrafiken till Gotland. Det är också mot den bakgrunden som utskottet ansluter sig till uppfattningen om det nödvändiga i att ompröva trafikens uppläggning och omfattning för att få ned kostnaderna för stödet.

Nu är det inget annat att göra än att avvakta transportrådets utredning, och sedan blir det naturligtvis vi politiker här i riksdagen som slutligen får ta ställning till hur Gotlandstrafiken i framtiden skall ordnas, utan att för den skull tumma på kravet på en tillfredsställande trafikförsörjning för gotlänningarna.

Jan Jennehag trodde att bara man förstatligar Gotlandstrafiken, löser man alla problem. Jag tror inte det, utan för min del är det viktigaste att vi som företrädar samhället, vilket skall lämna bidragen, får en tillfredsställande insyn i verksamheten, oavsett vem som bedriver trafiken, och att vi får till stånd en rationell trafikuppläggning.

Jennehag utgick ifrån att det förslag som kommer att presenteras för riksdagen kommer att innebära att gotlänningarna nu skall få använda endast en hamn på fastlandet. Men om Jennehag läser litet mer noggrant skall han finna att det är *ett* alternativ. Det är inte alls säkert att det blir så – förslaget kan mycket väl bli att gotlänningarna har anslutning till två hamnar även i fortsättningen. Det viktiga i det här fallet är att vi får en trafikuppläggning som minimerar samhällets kostnader utan att det för den skull drabbar gotlänningarna. Vi har alltid här i kammaren varit överens om att gotlänningarna skall ha en tillfredsställande trafik. I den utredning som transportrådet inom en mycket snar framtid skall presentera kommer man naturligtvis att redovisa de samhällsekonomiska konsekvenserna av en omprövning av trafikens uppläggning. Det är helt givet.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 142 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Fru talman! Även Olle Östrand använder sig av begreppet tillfredsställande transportförsörjning. Lika litet som någon annan kan Olle Östrand ge någon definition av detta, och då är det helt meningslöst att tala om det begreppet.

Det får inte kosta hur mycket som helst. Färjetrafiken till Gotland skall bedömas på liknande sätt och skall ske på samma villkor som trafiken i övriga Sverige. Räknar vi på det viset blir siffrorna helt andra – det sade jag också i mitt tidigare anförande.

Förstatligande löser inte heller alla problem – jag tror inte det. Men frågan gäller vem som har den direkta kontrollen och det direkta inflytandet över företagens skötsel. En verksamhet som den som Gotlandsbolaget bedriver är enligt mitt synsätt av den karaktären att den skall stå under samhällets direkta kontroll.

Det är naturligtvis inte säkert att utredningen kommer fram till envägsalternativet. Men i texten antyds det att det kanske är den enda möjligheten, om vi verkligen skall kunna sänka kostnaderna till den nivå som förutsätts i regeringsskrivelsen. Det måste vara så att en regeringsskrivelse någorlunda speglar huvudlinjerna i det förslag som avses komma – i annat fall torde regeringsskrivelsen ha varit helt meningslös.

Anf. 143 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Fru talman! Vi talar om en tillfredsställande trafikförsörjning, men den trafik som sker mellan Gotland och fastlandet har alltid överenskommit i fullt samförstånd med gotlänningarna. Det uppdrag som transportrådet nu har fått av regeringen innebär att man i samråd med gotlänningarna skall försöka komma fram till en tillfredsställande trafikförsörjning för gotlänningarna och ändå minimera kostnaderna.

Vi har också varit överens om vägkostnadsprincipen när det gäller Gotlandstrafiken. Den innebär att kostnaderna i princip skall vara desamma för dem som trafikerar Gotland och för dem som trafikerar övriga delar av landet.

Det är viktigt att understryka att det avtal som nu finns mellan staten och Gotlandsbolaget går ut den 31 december 1987. Ett nytt avtal skall föregås av förhandlingar. Om vi inte kan få ett tillfredsställande avtal med Gotlandsbolaget är jag inte främmande för att avtal träffas med någon annan som kan sköta Gotlandstrafiken efter den 1 januari 1988.

Anf. 144 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Fru talman! Även om Olle Östrand inte tror att det kan bli verklighet är trots allt innebörden av regeringsskrivelsen att det kan bli fråga om att anlöpa endast en hamn. Det anser inte jag är en tillfredsställande transportförsörjning, men det gör kanske Olle Östrand.

Anf. 145 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag får poängtera ytterligare en gång att den trafikförsörjning som vi skall välja för gotlänningarna skall vi komma överens om i denna kammare. Vi har alltid varit överens om att gotlänningarna skall erbjudas en tillfredsställande transportförsörjning, och det kommer vi att vara också i fortsättningen.

Anf. 146 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det är något märkligt att vi har en så omfattande debatt med så många anmälda talare om ett helt enligt betänkande från trafikutskottet. Möjligen är det vpk:s särskilda yttrande som är anledningen till debatten. Vi kan naturligtvis alla ana oråd i fråga om de förslag som kommer till kammaren den dag då vi skall ta ställning i sakfrågan, men det återstår ju att se hur de förslagen ser ut.

Läget är följande. Statens stöd till Gotlandstrafiken regleras genom ett avtal med Gotlandsbolaget. Det stödet påverkas av en rad faktorer som också binds av beslut här i kammaren. Till de faktorerna hör trafikens omfattning, taxenivån och självklart också kostnadsutvecklingen för trafiken

och därmed stödets storlek.

Det är inte stödet i sak eller Gotlandstrafikens utformning som vi skall behandla här och nu. Betänkande nr 4 rör regeringens skrivelse till riksdagen om kostnadsutvecklingen för Gotlandstrafiken. Kostnaderna för staten har ökat med 39 milj. kr. utöver det beräknade beloppet. Enligt riksdagsbeslut får inte nivån på stödet förändras utan riksdagens godkännande. Det är därför helt riktigt att denna anmälan görs till riksdagen.

Utskottet föreslår i avvaktan på de översyner som skall göras att skrivelsen läggs till handlingarna. Det finns därför ingen anledning att nu gå in i en djupare sakdebatt. Jag tycker också att det var helt onödigt med ett särskilt yttrande till betänkandet. Som Olle Östrand sade är det olämpligt att nu ta upp en sakdebatt också av det skälet att det skulle störa de förhandlingar om avtal mellan staten och Gotlandsbolaget som så småningom skall föras.

Jag vill gärna säga att det självfallet är viktigt att frågan om kostnadsutvecklingen tas på allvar och att kostnaderna hålls på en rimlig nivå. Det finns därför inget att erinra emot den översyn av färjetrafiken som pågår i transportrådet med syfte att undersöka möjligheterna att sänka kostnaderna. Däremot kan också jag hysa oro för vad som kan bli resultatet av en sådan översyn i form av förslag från regeringen till kammaren. Man är alltid orolig när transportrådet hanterar saker och ting, eftersom transportrådet genomgående har en tendens att hitta centrala lösningar. Rådets centraliseringsfilosofi är ofta påtaglig.

Centerpartiet vill inte säga nej till ansträngningar som innebär att man på detta område likaväl som på alla andra områden försöker anstränga sig för att hålla kostnaderna nere. Men samtidigt vill jag säga att det är viktigt att man ser med urskillning på underskottets storlek vad gäller Gotlandstrafiken. Underskottet måste ges en rättvisande beskrivning, och det får det om man ser på Gotlandstrafiken och gotlänningarnas situation i förhållande till utformningen av trafiken på fastlandet och fastlänningarnas situation. Varken vägverkets färjor eller broarna och vägarna på fastlandet är gratis, och i stödet till Gotlandstrafiken måste givetvis jämförbara kostnader på fastlandet vägas in. Då blir läget för Gotlandstrafiken annorlunda och underskottet mindre dramatiskt. Kostnadsskillnaden på 36 milj. kr. är att jämföra med vad det ungefär kostar att rusta upp en av våra längsta vägbroar på fastlandet eller att bygga ungefär en mil länsväg, vilket kostar staten ca 35 milj. kr.

Utskottet uttalar enigt att översynen skall ske med utgångspunkten att målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning skall ligga fast. Det är viktigt. Det är också väsentligt vad som då läggs in i begreppet "en tillfredsställande transportförsörjning", vilket debatten här har handlat om. Självfallet kan vi ha olika uppfattningar om detta, men debatten om det får vi föra när transportrådets översyn är klar och regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag. Förslaget måste då omfatta antalet färjelinjer, turtäthet, taxor osv. Det rätta tillfället att väga in de regionalpolitiska aspekterna i synen på Gotlandstrafiken är när detta förslag utformas. Från centerns sida ser vi det som en självklarhet att man skall väga in dessa regionalpolitiska aspekter vid trafikutformningen. För oss är det därvid en

förutsättning att gotlänningarna skall behandlas precis på samma sätt som alla andra svenskar.

Fru talman! Jag kan inte förstå var någonstans i utskottets betänkande som Jan Jennehag kan läsa in att vi kommer att få våldsamma taxehöjningar inom Gotlandstrafiken. Såvitt jag kan förstå står det inte en rad om det i den del av utskottets betänkande där utskottet gör ett uttalande.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess betänkande nr 4.

Anf. 147 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Fru talman! Jag har inte, Agne Hansson, sagt att det skulle bli våldsamma taxehöjningar. Jag sade bara att trafikens omfattning och taxorna enligt regeringsskrivelsen var de faktorer som var påverkbara.

Anf. 148 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Om Jan Jennehag finge rätt och vi förstatlidade den här trafiken – något som jag noterade att Olle Östrand däremot inte var inne på – är det möjligt att vi skulle kunna få betydligt högre taxor. Men med den nuvarande lösningen och med den insyn som staten har tror jag inte att vi behöver vara särskilt oroliga på den punkten.

Anf. 149 ULLA PETTERSSON (s):

Fru talman! Att bo på en ö har odiskutabla fördelar. Men det innebär också avsevärda svårigheter när det gäller att ta sig och sina förnödenheter dit och därifrån, ett behov som är livsnödvändigt att uppfylla även om ön är landets största. Jag noterar med intresse den ovanligt livliga debatt som detta ärende har föranlett i kammaren.

Vi gotlänningar har ju relativt goda förbindelser med fastlandet med flyg. Av utrymmesskäl, ekonomiska och praktiska skäl kan den möjligheten uteslutas när det gäller godstransporter, de flesta privatesor och alla resor där man avser att fortsätta resan med egen bil.

Då återstår alltså färjetrafiken, vår landsväg. På Gotland bor och arbetar drygt 56 000 invånare, och vi tar årligen emot drygt 300 000 turister. För den godsmängd det blir fråga om för dessa människor uppstår ett behov av avsevärd trafik över vattnet. 1984 handlade det om 337 ton gods och 209 000 personbilar. Antalet passagerare på färjorna var 857 000.

För närvarande kan vi under åtta av årets månader välja mellan två olika fastlandshamnar med en avgång per dygn vardera. Detta har vi vant oss vid, men när man börjar tala om rationaliseringar, besparingar och rent av neddragningar blir oron stor på Gotland, såväl inom näringslivet som bland befolkningen i gemen. I den regeringsskrivelse som ligger till grund för behandlingen här i dag sägs att om Gotlandstrafiken omstruktureras till en hamn på fastlandet under större delen av året, kan statsbidragen minskas från drygt 70 milj. kr., som det är nu, till mellan 20 och 40 milj. kr. per år. Som sagts här tidigare utreder transportrådet för närvarande detta i samarbete med bl. a. Gotlands kommun. Eftersom jag deltar i det arbetet kan jag konstatera att inget annat alternativ än ett enhamnsförslag medför besparingar i den storleksordningen.

Transportrådet skall dock, vilket har konstaterats här tidigare, enligt uppdraget "utgå ifrån att Gotland skall ha en tillfredsställande transportförsörjning". Den målsättningen och målsättningen att kostnaden bör rymmas inom den kostnadsram jag angav – 20–40 milj. kr. – är, fru talman, oförenliga. I begreppet tillfredsställande transportförsörjning ingår nämligen enligt en enig gotländsk opinion dagliga förbindelser med minst två orter på fastlandet.

Det är lätt att göra jämförelser med kommuner av motsvarande storlek i andra delar av landet. Vi kan ta Östersund, Järfälla eller Kalmar. Tänk er att man i dessa kommuner stängde alla vägar utom en och dessutom sade att den här enda vägen ut ur kommunen får ni utnyttja endast vissa bestämda tider på dygnet! Vi på Gotland har nämligen inte något alternativ. Vi kan inte ta bilen, vi kan inte ta tåget, vi kan inte ta långfärdsbussen. Vi måste ta färjan. Våra kommunikationer är inte särskilt bra i dag. En inskränkning till en hamn på fastlandet – därtill en hamn som nu inte trafikeras – kan vi som 56 000 fullvärdiga svenskar inte acceptera som tillfredsställande transportförsörjning. Jag noterar att ett enigt utskott konstaterar att det målet ligger fast.

Färjetrafiken på Gotland upprätthålls, som kammarens ledamöter känner till, av ett privat företag med monopolställning, det s. k. Gotlandsbolaget. Det nu löpande avtalet mellan staten och bolaget slöts av den dåvarande borgerliga regeringen 1977. Det omförhandlades och förlängdes 1983, och den mest stötande delen i avtalet, nämligen den indexreglerade utdelningen till bolagets aktieägare, avskaffades. Konstruktionen av avtalet är sådan att man närmast kan kalla det ett entreprenadavtal på löpande räkning. Kostnaden har ökat i nominella termer, och det är förståeligt, ja, rent av önskvärt att staten reagerar när det sker snabbt och, som skedde 1984, långt utöver vad som beräknats. Då måste man reagera.

Från gotlänningarnas sida finns inget intresse av att Gotlandstrafiken kostar mer än nödvändigt. 20–40 milj. kr. är naturligtvis en eftersträvningsvärd summa, även om jag måste påpeka att kostnaden i reala termer faktiskt inte har ökat utan minskat. En alternativ kostnad för landsväg, tåg eller – svindlande tanke – en bro motsvarande sträcka skulle, som framförts här tidigare, inte vara billigare för statskassan.

Man kan visst diskutera Gotlandstrafikens omfattning och inriktning. Rationaliseringar, annat tonnage och vissa linjeändringar sommartid hör till det som kan diskuteras. Avtalet mellan staten och Gotlandsbolaget löper ut vid årsskiftet 1987–1988, under förutsättning att det sägs upp. Erfarenheten talar för att staten då behöver stärka sitt inflytande över trafiken. Jag hoppas att den här frågan vid det laget skall vara så genomarbetad att vi står inför en långsiktig lösning av Gotlands mångåriga trafikproblem.

Fru talman! Orsaken till att statens kostnad för färjetrafiken till och från Gotland för närvarande uppgår till ca 70 milj. kr. är, enligt mitt sätt att se, en av två faktorer. Antingen är det vad det kostar att upprätthålla en tillfredsställande transportförsörjning mellan det svenska fastlandet och Sveriges största ö, eller också är avtalet mellan staten och Gotlandsbolaget ofördelaktigt för staten, som då bör göra något annat åt det än att låta Gotlands invånare och näringsliv betala med försämrade kommunikationer.

Även om inget definitivt beslut om Gotlands kommunikationer skall fattas här och nu, har jag sett det som värdefullt att få delge riksdagen dessa synpunkter inför föreliggande och kommande ärenden i frågan.

Anf. 150 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Som Olle Östrand sade, ansluter sig utskottet till föredragande statsrådets uppfattning om det nödvändiga i att ompröva trafikens uppläggning och omfattning för att kostnaderna för stödet skall kunna minskas. I det betänkande som vi nu debatterar står det: "Utskottet konstaterar vidare att transportrådets översyn av färjetrafiken till Gotland syftar till en omläggning av denna från hösten 1986 samt att målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning ligger fast."

Vi kan alltså konstatera, fru talman, att såväl transportrådet som regeringen och utskottet betonar att målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning ligger fast. Detta låter naturligtvis betryggande – t. o. m. litet för betryggande, skulle jag vilja säga. Frågan är om man inte underskattar svårigheterna mot bakgrund av det här uppsatta målet. Skall kostnaderna för stödet nämligen kunna minskas till nivån 20–40 milj. kr. per år, som regeringen anger, är det uppenbart att det innebär en risk för betydande försämringar av trafiken.

Regeringen talar om en inriktning på endast en hamn på fastlandet under större delen av året. Alla vet också att det alternativ som har skisserats är trafik på Oxelösund. Olle Östrand påpekade att det kan bli fråga om flera hamnar. Men regeringens skrivelse uttrycker inte samma hoppfullhet. Det står på s. 4: "Vid överläggningarna har framkommit att Gotlandsbolaget ansett sig ha begränsade möjligheter att vidta ytterligare effektiviserings- och rationaliseringsåtgärder." Återstår alltså att undersöka alternativet med en hamn.

Det är självfallet klokt, fru talman, att i detta läge inte ta upp någon omfattande debatt om den framtida trafiken. Jag har ändå velat betona att om detta blir det förslag man stannar för, kan man enligt min mening inte tala om att man uppfyller målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning. Tvärtom skulle det innebära en så kraftig försämring av trafiken att denna lösning måste betraktas som otillfredsställande. Godstransporterna mellan Gotland och södra delen av landet skulle därigenom försämrans på ett oacceptabelt sätt. Sannolikt skulle detta innebära att staten under andra titlar skulle få högre kostnader.

Agne Hansson tyckte att det var konstigt att så många talare anmält sig på det här stadiet. Jag kan hålla med om det. Men jag har, fru talman, med detta inlägg bara velat säga att det är viktigt att transportrådet och regeringen gör en bred översyn när man nu tar sig an den i och för sig vällovliga uppgiften att försöka pressa kostnaderna för stödet till trafiken.

Anf. 151 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! När regeringens skrivelse om färjetrafiken till Gotland delades till ledamöterna konstaterade jag att vi inte hade någon motionsrätt. Jag antog då också att det bara var ett meddelande till kammarens ledamöter som inte skulle behandlas i utskott eller föranleda något betänkande. Därför

tog jag till orda i den allmänpolitiska debatten för att framföra gotlänningarnas uppfattning i frågan om hur kostnaderna för transportstödet till vår färjetrafik skall klaras.

Det råder, som Ulla Pettersson sade tidigare, en klar politisk enighet i den här frågan, tvärs över partigränserna. Därför vill jag egentligen i stort sett bara instämma i det Agne Hansson har framfört. Det verkligt intressanta i den här frågan är att utskottet konstaterar att målet att bibehålla en tillfredsställande transportförsörjning ligger fast. Det har alla talare före mig konstaterat är mycket viktigt. Det skall således bli mycket intressant att se vad regeringen anser vara just tillfredsställande transportförsörjning, hur man är beredd att definiera stödet då den proposition framläggs som blir resultatet av den översyn som transportrådet just nu genomför.

Jag har inget yrkande, men jag har för avsikt att återkomma i den här frågan när den på nytt aktualiseras i kammaren. Vpk skall faktiskt inte ensamma behöva tala för gotlänningarnas rättvisekrav. Jag vill påstå att vpk:s stöd inte alla gånger genom åren har varit så helhjärtat. Men, som sagt, fru talman, jag ber att få återkomma när sakfrågan blir aktuell.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

24 § Lokalisering av kemikalieinspektionen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1985/86:8 om lokalisering av kemikalieinspektionen (prop. 1985/86:19).

Anf. 152 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! I det här betänkandet behandlar vi en proposition där regeringen föreslår en lokalisering av den kemikaliemyndighet som vi beslutade om i våras. Man föreslår en lokalisering till Solna-Sundbybergområdet.

Men vi behandlar också en rad motioner som ger uttryck för en annan uppfattning om denna lokalisering. Inledningsvis kan jag säga att när vi diskuterade den här frågan i våras kritiserade vi denna lagstiftning, som vi inte tycker är tillräckligt klar eller lätt att tolka. Kemikalieinspektionen kommer alltså inte att få någon lätt uppgift. Det diskuterade vi då, och vi redovisade också i en reservation hur vi ville ha det i stället.

Vi diskuterade då en del andra saker som vi nu också tar upp, och det gäller lokaliseringen av myndigheten och det sätt på vilket den skulle byggas upp. Vi har den uppfattningen att kemikalieinspektionen skulle kunna klara sin uppgift mycket bättre om arbetsuppgifterna decentraliserades inom myndigheten på ett sådant sätt att den regionala kompetensen förbättrades. De frågor som myndigheten har att se till är kemikalieanvändningen ute i företagen, ute i samhället. Myndigheten skall hålla sig informerad om vad som händer och sker, den skall ge information till dem som berörs. Vi är av den uppfattningen att detta hade klarats på ett mycket elegantare och säkrare

sätt om de regionala myndigheternas kompetens hade förstärkts. Vi har alltså i en reservation talat om detta, och jag vill understryka dessa krav.

Vi hade också den uppfattningen i våras att den toxikologiska informationsservicen, som finns vid Karolinska institutet och som funnits där bara några år, borde ha fått vara kvar där. Den har rönt mycket stor uppskattning och gjort ett fint arbete. Den borde ha fått stanna kvar och inte placeras in i kemikalieinspektionen. Den kunskap och den kompetens som finns skulle kemikalieinspektionen kunnat använda i alla fall på olika sätt.

Regeringen har föreslagit att den centrala myndigheten skall placeras i Solna-Sundbyberg-området. Riksdagen har vid många olika tillfällen sagt att när man inrättar nya myndigheter skall man överväga att placera dem utanför Stockholmsområdet, som redan har en stor mängd myndigheter. Man borde ha placerat denna myndighet utanför Stockholm, men så gör man inte. Även i andra sammanhang har man placerat nya myndigheter i Stockholm, senast energiverket.

Regeringen tar upp en rad motiv för att placera kemikalieinspektionen i Stockholmsområdet. Man säger att den behöver kontakt med en rad andra myndigheter. Den kontakten kunde naturligtvis ha underlättats om inspektionen hade placerats alldeles intill de myndigheter som den skall ha nära kontakt med, men nu kommer det inte att bli så, utan man placerar kemikaliekontrollen en bra bit därifrån. Räknat i tid kommer man ändå att vara placerad ganska långt från övriga myndigheter, och det innebär att man borde kunna klara uppgifterna också med en annan placering, någonstans ute i landet. Vi har från centerpartiet föreslagit Örebro, och det förslaget framförde vi också i våras.

Regeringen säger att kemikalieinspektionen måste ligga i Stockholmsområdet med hänsyn till behovet av hög kompetens. Jag vet inte om det betyder att man vill behålla den höga kompetensen i Stockholm. Vi tycker att det finns anledning att sprida kompetensen, dels genom den decentraliserade uppbyggnaden, dels också genom att placera myndigheten utanför Stockholm. När det gäller kostnadsskäl kan placeringen inte ha någon avsevärd betydelse. Det förslag vi företräder, nämligen en decentraliserad uppbyggnad, skulle snarare ge lägre kostnader om det genomfördes, eftersom man då hade människor som kunde kontrollera och ge information närmare dem som berörs.

Med detta vill jag yrka bifall till våra reservationer nr 2 och 3 till detta betänkande.

Anf. 153 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 1. Vpk har ju, som framgår av vår motion om kemikalieinspektionen, en något annorlunda syn än majoriteten på dess uppbyggnad. Bl. a. vill vi i större utsträckning se den som en institution som samverkar med och bärs upp av inom området verksamma folkrörelser. Emellertid är detta efter riksdagens tidigare beslut i frågan en problemställning som för ögonblicket knappast är aktuell.

När det gäller dagens huvudfråga, lokaliseringen, föreligger som vanligt olika motionsförslag från företrädare för regioner ute i landet, där man

presenterar inte mindre än fyra olika alternativ till Stockholmslokaliseringen.

Personligen hade jag gärna velat se Blekinge – detta i många sammanhang bortglömda landskap – komma i fråga. Men för dagen föreligger knappast något underlag för ett sådant förslag.

Jag skall därför inskränka mig till en allmän reflexion om lokaliseringen av statlig verksamhet och landsortsregionernas intressen gentemot Stockholmsområdet.

Gång på gång har man de senaste åren fått uppleva att nyinrättade verksamheter förlagts till Stockholm därför att landsorten inte haft ens en tillstymmelse till enad ståndpunkt. På senare år har man också fått uppleva att landsorten fått bära bördan av nedskärningar inom statliga verksamheter därför att regeringen utifrån sin starka Stockholmscentrering har kunnat spela ut den ena landsortsregionen mot den andra.

Det är ju helt meningslöst att i enskilda frågor försöka hävda någon landsortsregions intressen, om inte landsorten förstår att den har gemensamma intressen.

Skall man någonsin kunna hävda landsortens intressen inom ramen för en rättvis regionalpolitik, så måste landsorten själv lära sig att hålla samman. Vi skall aldrig glömma att landsorten har majoritet här i riksdagen. Men vill man lokalisera ut lämpliga verksamheter och vill man försvara landsorten mot nedskärningar på t. ex. högskoleområdet – då måste olika regioner kunna ställa upp för varandra. Vi måste gemensamt komma överens om en sammanhållen strategi. Ena gången måste vi ställa upp för Blekinge, andra gången för Värmland, tredje gången kanske försvara Umeå mot föreslagna nedskärningar. Från söder till norr måste det finnas en elementär vilja till solidaritet. Annars blir alla lokaliseringsförslag och alla försvarskamper för viktiga regionala intressen bara nederlagsmärkta aktioner eller tomma demonstrationer.

Det vore bra om det nu aktuella exemplet uppkallade oss landsortsföreträdare till ett något mer avancerat tänkesätt än som hittills har förekommit.

Anf. 154 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Här har yrkats bifall till de reservationer som fogats till jordbruksutskottets betänkande angående lokalisering av kemikalieinspektionen. Utan att instämma i någon reservation kan jag ändå framhålla Örebro och Örebro län som en i många fall lämplig lokaliseringsort för såväl samhällelig som privat verksamhet.

Eftersom Örebro tidigt framhölls som en av de orter där kemikalieinspektionen borde placeras, så fanns det från vår sida anledning att noga pröva detta alternativ. Jag måste tyvärr konstatera att trots alla de fördelar som Örebro län kan erbjuda fattas vissa funktioner för att kemikalieinspektionen där skulle kunna bli det effektiva organ för kontroll av kemikalieanvändning som framdeles kommer att bli alltmer nödvändigt.

För att man skall kunna samordna kontrollen av kemikalieanvändning, som handläggs av olika myndigheter, är det nödvändigt att kemikalieinspektionen finns i närheten av de myndigheter och organ vilkas verksamhet till stor del gäller ärenden som berör kemikalieområdet. Kemikalieinspektionen

måste alltså placeras i närheten av de myndigheter och organ som man kommer att ha mycket nära samarbete med – naturvårdsverket, arbetarskyddsstyrelsen, Karolinska institutets forskningsavdelning, för att nämna några.

Även om man har en alltmer förfinad kommunikationsteknik, så kan denna teknik aldrig till fullo ersätta personliga kontakter och personliga relationer mellan de organ som skall samarbeta för att nå ett bra resultat. Den personal som kommer att arbeta i kemikalieinspektionen finns också i dag huvudsakligen vid Karolinska institutets toxikologiska informationsservice, och resterande del finns huvudsakligen inom naturvårdsverket. Detta talar också för att kemikalieinspektionen bör placeras i Solna. Det är för att värna om miljöpolitiken som utskottet har ställt sig bakom regeringsförslaget.

Beträffande den andra centerreservationen om att kemikalieinspektionen bör förstärkas även på regional nivå, så är det inte meningen att man skall bygga upp en stor och byråkratisk myndighet med regional verksamhet. Lennart Brunander nämnde att riksdagen i våras borde ha beslutat på ett visst sätt. Men nu beslöt inte riksdagen på det sätt som Lennart Brunander ansåg att den borde ha beslutat. Vi får nu lov att följa riksdagens beslut vad gäller verksamheten på den regionala nivån.

Man kan mycket väl tänka sig – det kan t. o. m. synas självklart – att kemikalieinspektionen kommer att samarbeta med olika regionala organ som har att handlägga ärenden inom kemikalieområdet.

Vad så gäller vpk-reservationen tycker jag nog att man börjar i fel ände. Riksdagen beslöt i våras att kemikalieinspektionen skulle inrättas. Man beslöt också om formerna för inspektionen och hur den skulle organiseras. Att då inte ge kemikalieinspektionen möjlighet att lokalisera sig på en lämplig plats tycker jag är märkligt. Att utarbeta en framtida strategi om alternativ och en mer ekologiskt inriktad industripolitik borde i stället bli en uppgift för kemikalieinspektionen sedan den varit i verksamhet en tid och fått ett grepp om den kemiska användningen och de risker som kan befaras uppstå i framtiden. Först då har man möjligheter att utarbeta en strategi för framtiden.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 155 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Håkan Strömberg sade att riksdagen i våras inte fattade de beslut som jag ville att man skulle fatta. Nej, tyvärr gjorde man inte det. Men våra reservationer står kvar.

Nu har Håkan Strömberg talat om att Örebro inte är en plats där kemikalieinspektionen kan placeras. Vi har inte samma uppfattning i den frågan. Håkan Strömberg menade att det fattades något i Örebro och att man av den anledningen inte kunde förlägga kemikalieinspektionen dit. Men så är det alltid ute på landsorten; det fattas alltid något. Därför kommer det också alltid att finnas motiv för att inte placera kemikalieinspektionen och andra organ på olika håll ute i landet. Har vi inte modet och viljan att ändå göra det, då kommer administrationen i Stockholm bara att växa.

Håkan Strömberg säger vidare att det inte är meningen att det skall bli en stor byråkratisk apparat. Det är precis vad också jag har sagt; vi vill ha en mindre administration centralt. Men vi vill också ha en uppbyggnad av de regionala funktionerna. Riksdagen fattade i våras inte beslut om att vi inte skulle ha en regional utbyggnad, utan det ingår i uppbyggnaden av kemikalieinspektionen. Vad vi beslöt i våras var att det skulle finnas en kemikalieinspektion och att en ny kemikalielagstiftning skulle komma till stånd. Vad vi nu skall fatta beslut om är hur uppbyggnaden skall gå till. Vår uppfattning gäller fortfarande, nämligen att en regional uppbyggnad hade varit bättre.

Håkan Strömberg säger att kemikalieinspektionen måste vara centralt belägen därför att den skall finnas nära myndigheterna. Men vem skall den egentligen vara nära? Jo, den skall naturligtvis vara nära de företag och andra som den har att inspektera och informera. Därför bör inspektionen vara regionalt belägen. Det behövs naturligtvis också en central funktion som kan hålla ihop trådarna, men den kan vara mindre och kan med fördel placeras utanför Stockholm.

Anf. 156 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag vet att det inte går att övertyga Lennart Brunander om någonting. Det står helt klart att det i kemikalieinspektionen måste ingå vissa funktioner. Därför går det inte att krympa den centrala myndigheten till ett minimum och därefter plocka ut resterande delar till de olika regionerna. Det kommer inte att fungera.

Jag beklagar, Lennart Brunander, att ni från centern, som många gånger – det vill jag påstå – värnar om miljön, här har satt de regionalpolitiska intressena framför miljöintressena. Vi vet hur allvarlig användningen av kemikalier kan vara ur miljösynpunkt och att kontrollen på många områden är bristfällig. Det är svårt med samordningen osv. Därför får vi inte tappa tempo.

Det är viktigt att vi redan nu kan börja arbetet med att undanröja de problem som är en följd av kemikalieanvändningen men också att få bort de dubbelfunktioner som finns inom området, eftersom dessa frågor handläggs av en rad olika myndigheter.

Anf. 157 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! När vi värnar om miljön, Håkan Strömberg, gör vi det kanske på ett annat sätt än vad socialdemokraterna gör. Vi menar att genom att bygga upp verksamheten ute i regionerna skapas bättre möjligheter att kontrollera kemikalieanvändningen. Framför allt skapas bättre möjligheter till en bra kontakt med dem som berörs, och det är kanske detta det är fråga om i första hand och i mindre omfattning fråga om en kontroll. Ömsesidig förståelse är nog betydligt viktigare i det här sammanhanget.

Sedan är det väl på det sättet att när man anser att man har rätt i en fråga är det inte så lätt för någon annan att övertyga en om att man har fel.

Anf. 158 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag vet att Lennart Brunander ibland ser annorlunda på miljöfrågorna. Vi har också sett att då kommer han ibland i en konflikt mellan att skapa en bra miljö och en rad andra intressen. Det går inte alltid att förena alla dessa intressen med omtanke om miljön.

Därför måste man ibland göra en prioritering och säga sig att vill vi skapa en bra miljö, då får andra intressen vika. Det går inte att driva de andra intressena samtidigt, Lennart Brunander.

Anf. 159 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Låt oss åtminstone vara överens om att vi har ungefär samma ambition att skapa en bra miljö. Vi vill lösa problemen på olika sätt, men det får inte leda till att det ena eller andra alternativet ger ett sämre resultat. Jag vill nog ändå tro att närhet till de frågor som man har att handskas med är en styrka i sammanhanget.

Anf. 160 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Vi är överens om att vi kan ha ambitioner. Men det gäller ju att skapa de effektiva instrumenten, Lennart Brunander, och där är vi tydligen inte överens. Vi kan prata om att vi har ambitioner, men om Lennart Brunander inte vill skapa de nödvändiga instrumenten hamnar vi ändå inte på samma ståndpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (avslag på propositionen, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (förstärkning av kemikaliekontrollen på regional nivå)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 36 för reservation 2 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (lokalisering av kemikalieinspektionen)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 40 för reservation 3 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 9 ledamöter avstod från att rösta.

25 § Skogsbruk

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1985/86:9 om skogsbruk.

Anf. 161 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Fru talman! Svenskt lantbruk, dvs. jordbruket och skogsbruket sammantagna, har i dag mycket stora ekonomiska problem. Lönsamheten har under senare år minskat och starkt försämrats. Ökade produktpriser eller minskningar på kostnadssidan är en nödvändighet. Det första är mycket svårt att uppnå. Därför har vi i moderata samlingspartiet i vår jordbrukspolitik valt att

gå den andra vägen – vi vill förändra och förenkla lagarna på lantbrukets område och den vägen försöka få till stånd kostnadsrationaliseringar och besparingar och därigenom åstadkomma minskade kostnader för jordbruket. En förenkling av skogsvårdslagstiftningen är en del av detta långsiktiga arbete.

Fru talman! Skogsbruket är en mycket långsiktig verksamhet. En 75–125-årig omloppstid för skogen gör att det tar tre till sex brukargenerationer innan man får skörda vad man har sått. Ännu mer komplicerad blir skogsnäringen, som i så hög grad är beroende av omvärlden, av sina avsättningsförhållanden, främst med tanke på avnämarna ute i Europa och deras ekonomiska situation. Det finns därför all anledning att se vad som hänt i gången tid och att med hjälp av detta försöka skapa en bild av framtiden.

Vid sekelskiftet var Sverige ett till stora delar skoglöst land med mycket låga virkesförråd. Det var ett skövlat land. Sedan dess har skogstillgångarna ökat. År 1920, ur skoglig synpunkt inte så särskilt lång tid tillbaka, var virkesförrådet ungefär 1,6 miljarder skogskubikmeter. I dag är vi uppe i 2,5 miljarder skogskubikmeter. Detta beror på enskilda initiativ och åtgärder. Det beror inte på någon lagstiftning, utan det är ett resultat av ett skogsbruk där enskilda individer har tagit initiativ, och där många idealister verkligen har gjort stora insatser. Resultatet har blivit ett skogsbruk som är präglad av mångfald och en skog som ger oss fina naturupplevelser. De som vill införa ytterligare naturvårdshänsyn i skogsbruket borde notera detta.

Den natur som man vill slå vakt om är ett resultat av skogsbrukets mångfald – låt oss slå fast det. Denna mångfald ger dagens skogsvårdslagstiftning, med föreskrifter och allmänna råd, inte möjligheter till. Därför har vi i vår motion föreslagit ändringar i skogsvårdslagen.

Den skogspolitik vi i dag har kännetecknas främst av samhällskontroll och styrning från myndigheterna. Vi hävdar att skogsvårdslagstiftningen har förtätats, framför allt under de senaste åren. Nu gällande skogsvårdslag reglerar alla i skogsbruket normalt förekommande åtgärder, nämligen återbeskogning, röjning, gallring, största tillåtna resp. minsta godtagbara slutavverkning, ransonering, skogsbruksplan osv. Därför har lagar stiftats gällande ädellövskog, spridning av kemikalier, m. m.

Sammantaget är enligt vårt förmenande bilden nu den att skogsbruket blivit totalreglerat. Det är en successiv process som har lett till denna situation. Särskilt under 1970- och 1980-talen har skogsbruket och skogsnäringen varit föremål för en lång rad utredningar och ingripanden. I själva verket är det så att den ena utredningen börjat där den andra slutat. Förslag om åtgärder har som en följd av dessa utredningar kommit att staplas på varandra, och processerna kännetecknas av ställningstaganden till enskildheter utan att helheten beaktats.

Jag skall bara nämna några exempel på vad som har hänt under 1960- och 1970-talen och fram till dags dato. Under 1960-talet talade man inom skogsbruket om ökade avverkningar. Man skulle i stort sett avverka de virkesförråd och virkesbestånd som fanns, eftersom man hävdade att plaståldern skulle komma och att skogen skulle bli värdelös. Det fanns mycket framstående företrädare för skogsnäringen som talade om en i stort

sett total avverkning av den svenska skogen och ville utnyttja den under en, som man sade, kortare tidsperiod om 15–20 år.

1973 års skogspolitiska utredning talade om en hög avverkning. Bidrag och avgifter skulle pressa upp avverkningsvolymerna.

År 1978 fattades ett nytt skogspolitiskt beslut. Då hade vi ändrat vår syn på skogsbruket. Man skulle spara. Vi skulle överbygga virkessvackan och sträva efter förlängda omloppstider, lönsamhetskriteriet försvann, och en långsiktig avverkningspolitik på nivån 75 miljoner skogskubikmeter skulle genomföras. Man skulle stimulera till en ökning av uttaget till 75 miljoner, men undantog därvid vissa möjligheter vad gällde gödsling, dikning och annat, som vi i skogsutredningen hade visat att man skulle behöva för att klara uppgiften. Vi fick inom skogsbruket aldrig den chansen, men vi var beredda att genomföra sådana åtgärder.

År 1983 fick vi regler om översiktliga skogsinventeringar, minimiavverkningar, gallringstvång. Under den här tiden diskuterades i olika sammanhang förfogandelagstiftningen, och det har införts höjda skogsvårdsavgifter etc. Jag vill nämna det här, fru talman, därför att det är exempel på hur man i denna långsiktigt arbetande näring bara under några årtionden har fört debatten från så olika utgångspunkter och nått så olika resultat.

När vi ber om en ändring av skogsvårdslagstiftningen säger man att den lagstiftning som gäller i dag är den i stort sett mest effektiva och allra bästa som kan tänkas och att den fungerar ypperligt. Jag tycker att man med de exempel som jag har givit ändå har rätt att ifrågasätta om den nu gällande lagstiftningen är den riktiga. Enligt vår uppfattning är den nuvarande situationen för skogsbruket otillfredsställande. Antalet lagar, författningar, råd och anvisningar har blivit för stort. Tveklöst är detta regelsystem i dag så uppbyggt att en stor del av de svenska skogsbrukarna inte kan överblicka hela systemet. Snarare är det så att systemet i sig motverkar väldigt vällovliga ambitioner. Vi påstår att det i dag har en hämmande effekt. Därför menar vi att regelsystemet måste ändras. I första hand måste skogsvårdslagstiftningen förenklas.

Fru talman! Det är inte bara ur brukarens synpunkt vi bör se över skogsvårdslagstiftningen. Utvecklingen har också lett till en annan effekt: vi har fått minskad aktivitet och minskat engagemang. Samhällskostnaden för att kontrollera och administrera regelsystemet har blivit orimligt stor. Det är uppenbart att det ena är en följd av det andra. Vi är också tvungna att allmänt göra besparingar i samhället, och då måste vi ställa krav även på skogsvårdsorganisationen. Då är *en* väg att gå att förenkla skogsvårdslagstiftningen och minska byråkratin. Då kan vi också spara in på personalkostnader.

Vi har i vår motion visat på hur utvecklingen vad gäller skoglig kompetens har varit inom skogsnäringen. Man har under några årtionden fört över en stor del av personalen från skogliga skyddsåtgärder till mera administrativa uppgifter. Detta är en tendens, tyvärr inte bara inom skogsnäringen utan i hela samhället. Men för skogsbruket blir det dyrt.

Det hela är ganska anmärkningsvärt. Jag redogjorde i början av mitt anförande för hur skogsbruket har utvecklats under 1900-talet. Det har visat en förbluffande utvecklingskraft. Avkastningen har ständigt ökat, och skogstillgångarna har ökat. Det tycker vi är mycket bra. Enligt vår mening

har denna för landet synnerligen värdefulla utveckling skett trots, och inte tack vare, det regelsystem som efter hand kommit att belasta utvecklingen.

Under senare år har vi också sett hur marknadskrafterna har kunnat bidra till en effektivisering av själva virkesförsörjningen. Vid normal prisutveckling, dvs. då näringen själv får bestämma virkespriserna, har marknadskrafterna visat sig effektivare än den samhällsstyrning, som vi tidigare har haft i fråga om skogsindustrins råvaruförsörjning. Vi införde under slutet av 1970-talet såväl klenvirkesbidrag som gallringsbidrag, men lyckades egentligen inte få någon ökning av virkesvolymen.

Jag vill ta upp frågan hur skogsvårdslagen skall se ut. Denna lag bör vägleda skogsägaren till god skogsvård och resurstillväxt och därmed till framtida ökad avkastning och framtida ökad samhällsnytta. Lagen bör därför principiellt ha som utgångspunkt skogen som naturresurs och syfta till att utveckla denna resurs. Lagen har alltså långsiktiga syften. Därför bör lagen inte innehålla sådana kortsiktiga moment som närmast är förknippade med virkesmarknaden och råvaruförsörjningen inom skogsindustrin. Dessa moment har inte, i det långsiktiga perspektiv som jag här har talat om, någonting med naturresurspolitiken att skaffa. De har sin begreppsmässiga hemmahöghet inom ämnesområdena marknadskrafter resp. industripolitik. Det gäller alltså att hålla skogsvårdslagstiftningen skild från sådana här kortsiktiga moment.

Skogsvårdslagen är dels nödvändig som skydd mot exploatering, dels avsedd att vara ett stöd för den långsiktiga utvecklingen. Dessa allmänna synsätt leder till att de centrala momenten i skogsvårdslagen är för det första återbeskogning efter avverkning, för det andra hänsyn till naturvärden, för det tredje skydd mot för tidig avverkning. Det skulle räcka med dessa, men därjämte vill vi återinföra ett lönsamhetskriterium, som vi anser är nödvändigt framför allt vad gäller kraven på markägarna i olika sammanhang. Det skulle alltså räcka med att införa en skogsvårdslag med de nämnda momenten som bas, men vi har valt att förenkla skogsvårdslagstiftningen i stället för att införa en helt ny lag. De förslag som vi har framfört innebär en förenkling av nuvarande skogsvårdslagstiftning.

Enligt moderaternas mening bör således skogsvårdslagen nu reformeras i förenklande riktning. Vi har lämnat ett förslag till hur skogsvårdslagen skulle kunna se ut, paragraf för paragraf. Det är första steget till en förenkling av skogsvårdslagen. De vägledande principerna i denna överarbetning är:

1. Förenkling, syftande till att göra lagen begriplig och överblickbar för den enskilde
2. Avbyråkratisering, syftande till att öka ansvar och engagemang hos den enskilde
3. Förbilligande genom borttagande av sådana moment som är onödiga eller har tvivelaktig betydelse, för att därmed söka minska samhällskostnaden
4. Avschablonisering genom avskaffande av onödiga samhälleliga ingrepp och därmed undvikande av detaljstyrning, vilket bör leda till ökad mångfald.

Vi har till motionen fogat ett förslag till ny utformning av skogsvårdslagen.
Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation som fogats till utskottsbe-

tänkandet, reservation 6.

Reservation 4 kommer också från moderat håll. Mona Saint Cyr har i en motion framhållit att den år 1983 beslutade lagen om spridning av bekämpningsmedel över skogsmark fått en alltför rigorös och stelbent tillämpning, som vållat betydande olägenheter för skogsnäringen. Tillämpningen är olika i olika kommuner, vilket är otillfredsställande. Motionären föreslår en omprövning av nuvarande lagstiftning, i syfte att eliminera de i motionen påpekade olägenheterna.

Vi moderata ledamöter i utskottet har ställt oss bakom motionen och reserverat oss till förmån för densamma.

Vid läsningen av de reservationer och särskilda yttranden som avlämnats blir jag något förvånad. Om man läst vår motion om skogsvårdslagstiftningen och försökt tränga in i problematiken, hade man med fördel kunnat skriva under vår reservation.

I centerns särskilda yttrande ansluter man sig till allt utom införandet av ett lönsamhetskriterium, vilket förvånar mig synnerligen. Det kan väl ändå inte vara meningen att man ställer sig utanför ett lönsamhetskriterium. Ett sådant skulle, som vi ser det, hjälpa till när det gäller bl. a. naturvården. Det skulle ju minska trycket på de svagare marker som man skyddar med andra åtgärder. Det hade varit en fördel om man hade kunnat ansluta sig till vår reservation. Jag tror inte att man har satt sig in i hur vår skogsvårdslagstiftning verkar i praktiken.

Jag yrkar, fru talman, bifall till reservationerna 4 och 6.

Anf. 162 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Bland de motioner som behandlats i dagens betänkande finns två från folkpartiet.

I vår partimotion föreslås att de fjällnära skogar för vilka överenskommelse träffats om att avverkning ej skall få ske snarast skyddas som naturreservat. Dessutom begärs en utredning om skärpning av de regler som gäller för skogsbrukets hänsyn till naturvården. Det behövs dessutom kompletterande bestämmelser så att väsentliga naturvårdsintressen inte skadas i samband med skogsvård i de s. k. 5:3-skogarna. I en kompletterande motion tar jag tillsammans med Börje Stensson förutom naturvårdssynpunkterna upp de förändringar av skogspolitiken som ägt rum sedan socialdemokraterna övertagit regeringsmakten. I förhållande till folkpartiregeringens proposition och beslutet 1979 har inslagen av reglering, samhällskontroll och myndighetsstyrning ökat genom bestämmelser i skogsvårdslagen om avverkningstvång, gallringstvång, obligatoriska skogsbruksplaner m. m.

Skogsstyrelsen har gjort goda insatser när det gällt att föra ut skogsvårdslagens bestämmelser om naturvårdshänsyn. Trots detta har de statliga satsningarna på 5:3-skogarna ofta fått göras på bekostnad av naturvården.

De yrkanden från folkpartiet som framställts har enligt vår uppfattning inte tillgodosetts i betänkandet, och våra önskemål har fullföljts i reservationerna 1 och 3, som jag yrkar bifall till.

Förra riksmötet fattade riksdagen ett beslut om de fjällnära skogarna. Riksdagen gav i det betänkande som låg till grund för beslutet regeringen till känna önskemål om större aktsamhet vid utnyttjandet av dessa skogar.

Skogsvårdsstyrelsen har som följd av riksdagens beslut givit ut kompletterande bestämmelser och föreskrifter.

Folkpartiet menade då och vidhåller nu att riksdagen borde ha gått längre. För det första vill vi ha en säkerställandeplan för de fjällnära skogarna. För det andra vill vi att de områden som avsätts verkligen skall få ett säkert och permanent skydd.

Vi tror att det hade varit värdefullt om detta hade tillagts i riksdagens ställningstagande förra året – redan i debatten om de fjällnära skogarna här i kammaren fanns det ledamöter som mycket klart poängterade att betänkan- det kunde ligga till grund för fortsatta avverkningar i stor skala.

Det har nu visat sig att konflikterna finns kvar. Jag vill i det här sammanhanget hänvisa till diskussioner i Vilhelmina kommun, där folkpartiets motion av någon anledning anförts som varnande exempel.

Folkpartiet motsätter sig inte all avverkning. Vi vill ha en säkerställandeplan som väger in alla ståndpunkter på ett likvärdigt sätt och som bevarar oersättliga områden. Sedan vill vi självfallet att enskilda markägare skall få ersättning eller ny mark genom de överföringar som vi förordar från domänfonden till naturvårdsfonden – de områdena kan bl. a. användas för markbyte.

Detta är som så mycket annat en fråga om resurser. Folkpartiet prioriterar naturvården. Det har, som vi ser det, den nuvarande regeringen hitintills inte gjort. I stället har skogsplanteringar och vägar inom orörda områden prioriterats. Från folkpartiet är vi tvärtom positiva till att privata jordbrukare får överta mer skog med möjlighet att bedriva skonsammare skogsbruk. Diskussionerna om de fjällnära skogarna upphör inte förrän vi får en säkerställandeplan. Enskilda markägare, vilkas skogar i sådana sammanhang skyddas för avverkning, måste därvid kompenseras.

Detta är, fru talman, inte en fråga som bara berör fjällskogarna. Detta gäller också de rester av urskogar som finns i resten av landet. Även dessa urskogar måste skyddas. Naturvården får inte vara ett oprioriterat område i statsbudgeten.

Folkpartiet anser att det är felaktigt att satsa statliga pengar på skogsbruk som strider mot starka naturvårdsintressen. Utskottet hänvisar till ädellövskogslagen. Det är bra att den lagen tillkommit, och folkpartiet har ställt sig bakom det beslutet. Nu är det så att det finns stora lövskogsområden som inte uppfyller villkoren för att betraktas som ädellövskogar. De skogarna har stor betydelse som skydd för hotade arter och för att bevara kulturlandskapet. Det anses också att lövskog har viss betydelse i samband med försurningen.

Vi anser att det är felaktigt att 5:3-anslag utgår för lövskogar. Det är värt att diskutera om inte 5:3-anslagen över huvud taget bör upphöra och i stället ersättas av motsvarande anslag för naturvårdande insatser. Naturen kan inte omgående diskonteras i kronor och ören. Trots det är den oersättlig, och en god naturvård är en av de bästa investeringar som kan göras här i landet.

Från folkpartiets sida är vi tveksamma till om intentionerna med 1979 års skogsvårdslag kan fullföljas med de skärpningar av lagen som beslutades bl. a. 1983. Det är angeläget att få behovet av skärpta regler för naturvården prövat. Vi tror inte att 1979 års skogsvårdslag kan behöva ändras så radikalt som föreslås i en reservation. Trots det tror vi att byråkratiseringen genom

obligatoriska gallrings- och avverkningsplaner är olycklig. De förändringar för naturvårdens del som vi föreslår behöver inte ha denna byråkratiserande effekt. Tvärtom är det kanske nödvändigt att det också får förekomma alternativa skötselplaner för enskilda skogsbrukare. Det gagnar också naturvärden och är till fromma för skogsbruket.

Fru talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservationerna 1, 3 och 5.

Anf. 163 KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas bl. a. frågan om de fjällnära skogarna. I början på det här året diskuterades också denna fråga i riksdagen, och vi uppnådde då en bred enighet om att iaktta stor återhållsamhet med bedrivande av skogsbruk i dessa områden. På grundval av detta beslöt regeringen i höstas att ge naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta skydds- och förvaltningsformer för ett stort antal urskogsområden. Det handlar om 600 000 hektar som skall få ett permanent skydd och sparas inför framtiden.

De olika åtgärder som har satts in och som planeras är naturligtvis att hälsa med tillfredsställelse. Det finns emellertid ändå anledning att påpeka en del saker. I stora stycken tror jag att det föreligger enighet mellan centerpartiet och folkpartiet när det gäller bevarandet av de fjällnära skogarna. Att vi inte har en gemensam reservation i detta sammanhang beror på att vi från centern anser att ytterligare ett par frågor måste tillföras den här debatten. Det gäller framför allt frågan om att tillämpa ett mer småskaligt skogsbruk i fjällskogsområdet.

Man kan inte bestrida att restriktioner för skogsbruket kan medföra problem för sysselsättningen i området. När man inför ett återhållsamt skogsbruk är det därför nödvändigt att tillämpa avverkningsformer som är småskaliga och kanske innebär en större användning av arbetskraft samt att satsa mer på skogsvårdande åtgärder.

En annan fråga som vi har aktualiserat från centerpartiet är att för de här områdena införa en naturvårdsgräns på biologiska grunder. Den frågan måste naturligtvis utredas grundligt, men om man fick en sådan gräns skulle man kunna se till att ovanför den skulle ett storskaligt skogsbruk inte få användas. Därför har vi reserverat oss till förmån för de synpunkter som har framförts i vår motion.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

En annan fråga som tas upp är möjligheten att använda vegetabilisk smörjolja i skogsbruket. I de svenska skogarna används inte mindre än ca 14 000 ton olja, i huvudsak som smörjmedel för motorsågar. Den här oljan deponeras i skogen och har naturligtvis långsiktigt en negativ effekt på miljön. Man skulle kunna komma till rätta med dessa problem genom att gå över till att använda en vegetabilisk olja, som är nedbrytbar i naturen och som därigenom inte skulle åstadkomma samma olägenheter som den mineralolja som nu används. Detta tar vi upp i reservationen 5, som jag yrkar bifall till.

Jag vill också i någon mån kommentera de särskilda yttranden som vi har fogat till betänkandet.

Det gäller till att börja med frågan om 5:3-skogarna, dvs. de skogar som

man enligt skogsvårdslagen skall avverka och ersätta med plantering av ny skog. Här föreligger en motion om att man till lagtexten skulle foga orden "såvida icke särskilda skäl föreligger". Det innebär att markägare och myndigheter lättare skulle kunna inse att den enskilde skogsägaren inte nödvändigtvis måste hugga ned 5:3-skogarna om det finns särskilda skäl att bevara dem. Det är många gånger värdefulla naturtillgångar som står på spel, och därför kan en sådan här komplettering vara ganska angelägen. Här har emellertid attityden från myndigheternas sida förändrats under senare tid. Även om vi anser att den nuvarande lagstiftningen inte ger ett helt tillfredsställande skydd, har vi inte sett det motiverat med ett förslag om lagändring i betänkandet.

En annan fråga som tagits upp i ett särskilt yttrande är frågan om skogsvårdslagen. Sven Eric Lorentzon har berört den tidigare i debatten, och han sade att det förslag som moderata samlingspartiet har lagt fram i huvudsak handlar om en förenkling av skogsvårdslagen. Men det är inte bara fråga om förenklingar. Det finns en rad förslag, varav en del är ganska långtgående, i den moderata motionen. Det handlar bl. a. om att återinföra ett lönsamhetskriterium, och det strider något emot vad Sven Eric Lorentzon nyss sade, nämligen att han inte vill knyta skogsvården och skogsvårdslagen för hårt till marknaden. Ett återinförande av lönsamhetskriteriet kan leda till att skogsvården blir mera beroende av den aktuella marknadssituationen än man egentligen har anledning att önska.

I den moderata motionen föreslås också att man skall begränsa anmälningskyldigheten när det gäller avverkning. Moderaterna vill vidare begränsa hänsynstagandet till naturvården, och de vill begränsa ansvarsbestämmelserna. Det går således att räkna upp en rad punkter som innebär förändringar i den grundläggande inriktningen av den skogsvårdslag som antogs 1979. I denna lag om riktlinjer för skogspolitiken betonades att kraven på den enskilde skogsägaren givetvis inte får drivas för långt. De måste alltid vara rimliga. När samhället ställer upp krav på skogsproduktion måste dessa anpassas både till de biologiska förhållandena och till enskilda intressen.

Vi anser att det är angeläget att slå fast att de grundläggande principer som var vägledande för 1979 års skogspolitiska beslut alltjämt äger sin giltighet. Ett bifall till förslagen i den moderata motionen skulle enligt vår mening innebära en principiell omläggning av skogspolitiken i väsentliga avseenden. Jag måste påpeka för Sven Eric Lorentzon att de moderata förslagen även strider mot målet om långsiktighet. Jag tror således inte att det finns anledning att ändra på de väsentliga punkterna i skogsvårdslagstiftningen. Vi har därför inte kunnat tillstyrka dessa föreslagna lagändringar. Det innebär naturligtvis inte att vi har någonting emot förenklingar och avbyråkratisering inom skogsvårdslagstiftningen och bland de bestämmelser som skogsstyrelsen har utfärdat. Exempelvis kan det enligt vår mening ifrågasättas om inte de bestämmelser om avverknings- och gallringsskyldighet och om obligatoriska skogsbruksplaner som infördes genom 1983 års riksdagsbeslut kunde vara i behov av en översyn. Men vi anser att det inte har varit möjligt att lösa dessa frågor i detta sammanhang utan att vi får återkomma till dem senare i något annat sammanhang.

Anf. 164 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jag tar ett glas vatten och söker mig till den friska källan, för Karl Erik Olssons inlägg var inte det friskaste – i varje fall inte när det gäller skogspolitiken.

Först och främst vill jag säga när det gäller fjällnära skogar att det i utskottsbetänkandet finns väldigt klart uttalat vad som har skett. Så sent som i våras utfärdade skogsstyrelsen – med ledning av de beslut som riksdagen har fattat och som vi i stort sett har varit eniga om – föreskrifter, där man ger vägledning om hur skogspolitiken skall hanteras på det här området. Det är fråga om ganska småskaligt skogsbruk, och man är väldigt försiktig med de fjällnära skogarna. Om herr Olsson vill vara konsekvent, så låt oss fortsätta med den konsekventa, långsiktiga skogspolitiken. Låt den verka, så får vi se vad det kan bli av den.

I det särskilda yttrandet beträffande skogsvårdslagstiftningen säger man: "Enligt vår mening kan exempelvis ifrågasättas om inte de bestämmelser om avverknings- och gallringsskyldighet och om obligatoriska skogsbruksplaner som infördes genom 1983 års riksdagsbeslut kunde vara i behov av en översyn."

Sedan är det då lönsamhetskriteriet. Jag tror inte att herr Olsson vet vad lönsamhetskriteriet egentligen innebär. Vi säger i reservationen bl. a.: "Samhället skall ej kunna tvinga till åtgärder som är ekonomiskt olönsamma, t. ex. alltför intensivt skogsbruk i dåliga avsättningslägen eller på svaga boniteter." Jag tycker detta är rimligt. Så hade vi det tidigare. Vi vet att den gamla skogsvårdslagen var svår att tillämpa, men där fanns dock ett skydd för den enskilde skogsägaren. Vi vill återinföra lönsamhetskriteriet. Det gäller just de marker som Lars Ernestam och Karl Erik Olsson talar så varmt för: de fjällnära skogarna med låg lönsamhet och dåligt netto. Frågan är om man över huvud taget skall driva skogsbruk där uppe under de förhållandena.

Vad är det mer, förutom återinförandet av lönsamhetskriteriet, som vi vill ändra i skogsvårdslagstiftningen? Vi vill ta bort 6 §, där det sägs att överåriga skogsbestånd skall avverkas. Vi tycker att det är onödigt. Det finns i praktiken inga överåriga bestånd här i landet.

Vad är det mer som vi anser inte skall vara med? 9 §, som handlar om gallring och röjning. Det är en tung paragraf. Enligt det särskilda yttrandet är centern beredd biträda den lagtexten. Avverkningsvånget tycks man också från centerns sida vara beredd att stödja. Det är 14 § i skogsvårdslagen.

Anmälningsskyldigheten är egentligen en liten struntsak, men det är ett renlighetskrav att den bestämmelsen inte skall vara med i skogsvårdslagstiftningen. Egentligen finns det ingenting som skiljer oss åt; det skulle herr Olsson finna om han ville läsa motionen och, som jag sade, fundera.

Anf. 165 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är nog bra att läsa och fundera, Sven Eric Lorentzon. I början av sitt anförande sade Lorentzon att det är viktigt med långsiktighet i skogsbruket, och han pläderade starkt för införande av ett lönsamhetskriterium. Det har inte funnits något lönsamhetskriterium i skogsbruket på flera årtionden, och att införa det i detta läge skulle inte innebära långsiktighet. Vi vet att marknadsläget varierar ganska mycket, och om man är från år

anpassar skötselåtgärderna till marknadsläget blir det naturligtvis ryckighet i skogsbruket.

När det gäller de grundläggande principerna, som vi nu diskuterar, skall vi vara klara över att skogsvårdslagen för de flesta skogsägare inte är något överhängande hot. Det är en lag som egentligen skall garantera ett bra skogsbruk totalt sett. Det innebär alltså att lagen i huvudsak riktas mot dem som är försumliga.

När det gäller de frågor som vi har omnämnt i vårt särskilda yttrande om förenklingar, varav en del skall tas bort, och det extra påbröd som beslöts 1983, är vi överens. Moderata samlingspartiet har emellertid i denna motion tagit upp ett så stort område och föreslagit så många förändringar att det inte finns någon möjlighet för oss att biträda förslaget.

Anf. 166 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Lönsamhetskriteriet försvann 1979. Det skulle vara ganska intressant att höra hur Karl Erik Olsson för den privata skogsbrukaren förklarar borttagandet av lönsamhetskriteriet.

Vi föreslår för många ändringar i vår motion, säger Olsson. Jag har alldeles nyss belyst vilka ändringar det är fråga om, och det är ytterst små detaljer i den lagtext som vi har föreslagit men som ni inte har med i er text – det gäller tunga saker som gallringstvång och avverkningstvång.

Det sista är ganska intressant, herr Olsson, därför att det kan i praktiken innebära att den enskilde ägaren icke disponerar sitt skogskapital. Jag har sagt det tidigare här i kammaren, långt innan herr Olsson kom hit, att skogskapitalet är ett intressant kapital. I regel är det ett kapital som byggs upp för att användas vid generationsskiften, och då talar jag om det enskilda skogsbruket. Detta kapital disponerar man i dag inte som tidigare, och det är en avsevärd nackdel. Jag skulle kunna utveckla detta närmare, men det är onödigt. Det innebär stora inskränkningar i det privata ägandet och brukandet och för möjligheten att disponera egna fastighetstillgångar. Vi vill ta bort dessa inskränkningar, men vi får ingen hjälp av er centerpartister att göra det.

Anf. 167 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller lönsamhetskriteriet blir skogsbruket naturligtvis ryckigare om det skall anpassas kortsiktigt till fluktuationer i marknaden. Man kan säga att det är ett skydd för den enskilde, men för de vanliga skogsbönderna har det behövt tillämpas vid ytterst sällsynta tillfällen.

Lorentzon kommer gång på gång tillbaka till att det bara är på en punkt som vi skiljer oss åt. Jag nämnde i mitt huvudanförande att det här också handlar om att moderaterna vill begränsa anmälningsskyldigheten. Det kan naturligtvis upplevas som ett tvång att behöva anmäla avverkningar, men det ligger ändå någonting i det faktum att vi vill ha det på detta sätt. Samtidigt som vi värnar om den personliga äganderätten är det viktigt att komma ihåg att skogs- och jordbrukarna är förvaltare av ett betydande kapital, som är både ett samhällskapital och ett privat kapital. Man vill minska på hänsynstagandet till miljövården och begränsa ansvarsbestämmelserna, för att nämna några exempel som vi inte har kunnat biträda.

Förste vice talmannen anmälde att Sven Eric Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 168 JAN FRANSSON (s):

Fru talman! Det har av tidigare inlägg framgått att vårt betänkande handlar om skogsbruk och skogspolitik. Utskottet har behandlat ett antal motioner, som dels berör vissa frågor om hur skogsbruket bör bedrivas inom de s. k. fjällnära skogarna, dels handlar om tillämpningen av skogsvårdslagen med hänsyn till naturvården. I en motion från moderaterna som tidigare debatterats ställs långtgående krav på en radikal omläggning av den skogspolitik som riksdagen i stor enighet tidigare ställt sig bakom och som nu håller på att få full genomslagskraft ute i det svenska skogsbruket.

Slutsatserna i den moderata motionen, som sedan kommer till uttryck i den moderata reservationen nr 6, grundas på en så dålig analys av hur skogspolitiken fungerar ute i verkligheten att jag vågar påstå att det måste ha varit helt andra utgångspunkter som väglett motionskrivarna. En förklaring kan kanske vara att den här motionen är skriven vid en tidpunkt då moderaterna, i ett slags nyliberalistiskt rus, trodde att svenska folket var benäget att ställa upp på en förändring av snart sagt vartenda område i vårt samhälle. Och nu var alltså turen kommen till skogspolitiken.

Valresultatet gav i det avseendet klara besked. Svenska folket är icke berett att ställa upp på samhällsförändringar som har moderata förtecken. Moderaterna i jordbruksutskottet reserverar sig till förmån för motionen. Något annat hade vi inte väntat, även om vi kanske hade hoppats på en viss nedtoning. Men motionen har, som vi nu åhört, fört det goda med sig att en bred majoritet i jordbruksutskottet, och förhoppningsvis också snart i riksdagen, nu ger följande klara besked till skogsbruket och dem som arbetar inom näringen: den skogspolitik som förts under 1980-talet ligger fast.

Fru talman! Det har faktiskt ett speciellt värde att beslut som rör de areella näringarna kan omfattas av en så bred politisk uppslutning som möjligt. Av helt naturliga skäl krävs en långsiktighet i den politik som riksdagen lägger fast för hushållningen av landets skogar. Det är också ett krav som näringens utövare med all rätt kan ställa på oss i riksdagen. Det är därför utomordentligt tillfredsställande att en bred majoritet i jordbruksutskottet med eftertryck har avslagit den moderata motionen. Jag tycker det här är så viktigt att jag till kammarens protokoll vill läsa in vad utskottet avslutningsvis säger om den här motionen:

”Enligt utskottets uppfattning skulle ett bifall till de i motion 1984/85:2038 (m) framförda förslagen innebära en principell omläggning av skogspolitiken i väsentliga avseenden. Utskottet finner av bl. a. de skäl som nyss anförts att föreliggande motion inte ger utskottet anledning att föreslå någon ändring av nu gällande bestämmelser i skogsvårdslagen. Utskottet anser det tvärtom angeläget att i detta sammanhang slå fast att de grundläggande principer som var vägledande för 1979 års skogspolitiska beslut alltså äger sin fulla giltighet.”

Fru talman! Jag skall inte lägga mig i den träta som vi har avlyssnat mellan centerns och moderaternas företrädare i utskottet. Jag instämmer i allt väsentligt i det Karl Erik Olsson här har sagt.

Jag vill ändå konstatera en sak: Under sitt anförande och under sina repliker har Sven Eric Lorentzon inte på någon punkt lyckats klara ut på vilket sätt en skötsam skogsägare skulle "drabbas" av skogsvårdslagen. Skogsvårdslagen är en minimilag. Den ställer minimikrav när det gäller skötsel av skogen.

Det finns en punkt i en av moderaternas reservationer som jag kan instämma i. Ni säger att nuvarande situation för det svenska skogsbruket inte är tillfredsställande. Det är sant. Vi har fortfarande stora eftersläpningar i skogsvården. Det kan avverkas betydligt mera, och för närvarande har sågverksindustrin stora problem med råvaruförsörjningen. I mitt eget län är det ytterst kritiskt för flera sågverk. Ett sågverk fattade beslut om nedläggning i måndags. Så det finns mycket att göra.

Men Sven Eric Lorentzon, ni skriver i er motion och i er reservation att skogsvårdslagen har lett till minskad aktivitet. Då vill jag att ni ger mig ett enda exempel på detta.

Sven Eric Lorentzon har tidigare kommenterat sin motion offentligt, och jag tror också att det står i motionen att de förslag man lagt fram gällande skogsvårdslagen är en frihetsfråga. I våras försökte jag få svar på frågan: Frihet, Sven Eric Lorentzon, att göra vad? Frihet för vem? Ni lovade i vårens debatt ett utförligt svar på den frågan.

Sven Eric Lorentzon står bakom motionen. Det har förvånat inte bara mig utan många andra. Sven Eric Lorentzon sitter sedan ett antal år tillbaka i skogsstyrelsen. Han vet hur skogsvårdslagen har arbetats fram, han har haft otaliga möjligheter att framföra sin kritik, sina konstruktiva förslag till förenklingar osv. Jag har inte under de senaste fem åren hört ett enda förslag från Sven Eric Lorentzon. Är det inte i det sammanhanget man skulle kunna ta upp sådana frågor? Är det inte på det sättet som man konstruktivt arbetar? Jag säger som Karl Erik Olsson: Vi har heller ingenting emot förenklingar. Men det är verkligen inte mycket konkret i den vägen som ni har att komma med.

Sven Eric Lorentzon vet lika bra som jag att föreskrifterna har arbetats fram i samråd med skogsbrukets företrädare, och Sven Eric Lorentzon sitter i skogsstyrelsen som en av dessa företrädare.

Fru talman! Jag yrkar avslag på reservation 6.

Så över till de s. k. fjällnära skogarna och de två reservationer som finns i det ämnet. Vid det här årets första plenum uttalade riksdagen i stor enighet sin syn på hur skogsbruket bör bedrivas inom de fjällnära skogarna. Det gällde bl. a. ett bättre samråd mellan skogsbruk och rennäring, ett mera ståndortsanpassat skogsbruk, skonsamma skötselmetoder i de fjällnära områdena m. m. Riksdagsbeslutet föregicks av ett mycket ingående beredningsarbete inom utskottet och har resulterat i ett intensifierat arbete hos ansvariga myndigheter och andra berörda parter. I vårt betänkande redovisas nu det pågående arbetet, och Karl Erik Olsson har också talat om det. I sak har alltså inget nytt tillkommit som ger anledning till någon ny bedömning av sakfrågorna. Det är tvärtom glädjande att se hur man på olika håll och kanter nu arbetar i linje med de intentioner som riksdagen uttalade sig för. Utskottet har därför med anledning av vissa motioner funnit skäl att understryka, att de uttalanden som gjordes av riksdagen i början av året

alltjämt äger full giltighet.

I reservation 1 av folkpartiet vill man ge naturvårdens och rennäringens företrädare möjligheter att lägga in sina veton mot avverkningar. Det skulle inom parentes sagt drabba i första hand många privata skogsägare. Lars Ernestam tog själv ett exempel från Vilhelmina. Det är inte ovanligt att man säger att om den här folkpartimotionen går igenom, så innebär det en dödsstöt åt inlandskommunerna. Det är folk som lever och verkar där uppe som gör sådana uttalanden. Jag tror faktiskt, Lars Ernestam, att det finns anledning för er att förklara på vilket sätt er motion inte skulle motverka avverkningar där uppe.

I reservation 2 av centern föreslås inget förbud mot avverkningar men väl begränsningar. Jag har faktiskt svårt, Karl Erik Olsson, att finna någon skillnad i det avseendet mot vad utskottet tidigare uttalat sig för. Det skulle vara intressant att veta på vilket sätt det ni kallar för ett småskaligt skogsbruk avviker från vad utskottet tidigare har uttalat sig för.

Det pågår som bekant ett planeringsarbete när det gäller markanvändningen i de län som har fjällnära områden inom sina gränser. Ansvaret för planeringen ligger på regionala myndigheter och resp. kommuner. Vi anser för vår del att det är den rätta vägen – att decentralisera arbetet med att få fram det faktaunderlag som sedan skall ligga till grund för kommande beslut på kommun-, läns- och riksnivå.

Markanvändningsplanerna kommer att ge underlag för beslut om eventuellt säkerställande av ännu fler värdefulla naturområden. När folkpartiet nu säger att man inte kan avvakta markanvändningsplanerna innan man beslutar om särskilda åtgärder för att säkerställa flera värdefulla skogsområden i fjälltrakterna, så vill jag fråga Lars Ernestam: På vilket underlag skall de besluten fattas?

När man i centerns reservation kräver en utredning om hur en naturvårdsgräns på biologiska grunder kan upprättas, så vill jag fråga Karl Erik Olsson: Vilket annat underlag än vad markanvändningsplanerna ger är det som ni vill ha? Och vem skall göra jobbet, och vem skall fatta besluten? Tycker ni att det är fel att, som nu gjorts, decentralisera arbetet med att ta fram underlaget för kommande beslut till länen och kommunerna med benäget bistånd från berörda statliga myndigheter?

Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2.

Folkpartiets reservation nr 3 handlar om skogsvårdslagens regler om hänsyn till naturvården. Det var heller inte så länge sedan vi diskuterade den frågan i kammaren. Vi gjorde det under förra riksmötet.

Även på det här området har det hänt och händer en hel del som man tycks bortse från i den folkpartistiska motion som ligger till grund för reservationen.

De grundläggande bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsbruket finns i skogsvårdslagen sedan 1980. Därefter har vi här i riksdagen lagstiftat om skydd för ädellövsskogen. Denna lag omfattar bl. a. vissa s. k. 5:3-skogar, dvs. glesa skogar som dåligt utnyttjar markens produktionsförmåga.

Skogsstyrelsen och naturvårdsverket har träffat överenskommelse om hur skogsvårdslagens hänsynsregler bör tillämpas.

Skogsstyrelsens föreskrifter har helt nyligen reviderats så att det nu finns

särskilda föreskrifter om naturvårdshänsyn knutna till olika paragrafer i skogsvårdslagen. Vid prövning av statligt stöd till skogsbruket skall hänsyn tas till naturvårdens intressen.

Programmet för avveckling av 5:3-skogar är, som utskottet säger, omgärdat av föreskrifter som borde utgöra garanti för att naturvårdens intressen beaktas.

Nej, Lars Ernestam, det är inte en skärpning av reglerna som behövs. Vad som däremot är angeläget är ökad kunskap om de förhållanden som föranleder att det tas naturvårdshänsyn. Det behövs en ökad utbildning. Och det är just detta som nu sker inom skogsvårdsorganisationen – på bred front försöker man nu sprida kunskap om naturvården i skogsbruket.

Underkänner Lars Ernestam det sättet att arbeta? Vad har ni för patentlösningar som innebär att man knäpper till här i kammaren, så händer någonting ute i skogen?

Det har alltid förvånat mig att det finns en sådan övertro på att beslut här i kammaren automatiskt leder till resultat. Man är ju i full färd med att sprida information och kunskap samt över huvud taget meddela undervisning kring detta. Den som inte har kunskaper tror jag inte tar särskilt stor hänsyn till naturvården i skogsbruket. Men det går åt rätt håll, och jag tror att vi har anledning att se positivt på det arbete som utförs.

Jag yrkar därmed avslag på reservation 3.

Reservation 4 från moderaterna gäller kemisk lövslybekämpning. En ändring av gällande spridningslag, som reservanterna vill ha, avstyrks av utskottet, som konstaterar att det nu inom skogsbruket sker en anpassning av bl. a. röjningsmetoderna till de nya förhållanden som blivit en följd av kommunernas beslut.

Jag yrkar avslag på reservation 4.

Reservation 5 om användning av vegetabilisk smörjolja i skogsbruket, som kommer från samtliga borgerliga partier, förefaller inte särskilt välmotiverad med hänsyn till att utskottet uttalat sig positivt för en övergång till vegetabiliska oljor av såväl arbetsmiljö- som naturvårdsskäl.

Fru talman! Jag yrkar avslag på reservation 5 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 169 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! 1979 års skogslag är i väsentliga delar så bra, Jan Fransson, att den faktiskt i den här kammaren har stått emot attackerna från bl. a. nuvarande jordbruksministern Svante Lundkvist ett flertal gånger. Det vittnar väl om styrka att principerna ligger fast. Det innebär emellertid inte att lagstiftningen, även om den är bra, inte kan förbättras, och det är vad vi vill åstadkomma. Det handlar inte om några långtgående krav på förändringar.

Jan Fransson hävdar att den analys som har gjorts är dålig. Jag påstår att det finns en god, gedigen och grundläggande analys av problemet. Den analysen av verkligheten är gjord av tjänstemän i olika befattningar, även i skogsstyrelsen. Det är högskolefolk, forskare och inte minst representanter från det privata skogsbruket som jag, som Jan Fransson helt riktigt påpekade, har glädjen att få företräda i skogsstyrelsen.

Jan Fransson nämnde att skötsamma skogsägare kan drabbas. Ja, det är inte länge sedan vi bl. a. i skogsstyrelsen hade ett sådant fall, och det refererades också i pressen. Därför kan det sägas vara offentligt. Där har vi ett exempel på hur en enskild skogsägare kan drabbas och vilka risker man utsätts för genom den här lagen.

Vad så gäller frågan om avverkningstvänget, Jan Fransson, kommer man i slutet av 1980-talet eller i början av 1990-talet med lagens hjälp att kunna tvinga fram avverkning av skogar på fastigheter som har en stor del grov skog och äldre bestånd. Det känner Jan Fransson till.

När sedan Jan Fransson talar om att sågverken har dåligt med råvara blir jag orolig. Det är inte så länge sedan det här i kammaren framfördes krav på långtgående föfogandelagar från samhället. Vi har alltså exempel på dålig användning av skogsvårdslagen. Den kan drabba enskilda skogsägare. Jag hävdar att också avverkningstvänget kommer att drabba enskilda skogsägare, i vissa fall mycket hårt. Den som har gjort en långsiktig och sund ekonomisk planering kan komma att drabbas därför att han måste ta ut sitt virkeskapital tidigare än beräknat. Det finns också skogsbrukare som inte kan eller får ta ut sitt kapital exempelvis vid investeringar. Skogsvårdslagen ger möjlighet att förbjuda dem det.

När det gäller sågverkens virkesförsörjning vill jag säga att skogsvårdslagen är ingen råvarulag.

Frihet för vem? Ja, inte skall det vara frihet för samhället att ta privatskogen, det vill jag säga.

Vad beträffar min plats i skogsstyrelsen kan jag nämna som ett exempel att jag har drivit frågan om förenkling och förbilligande av den översiktliga skogsinventeringen.

Anf. 170 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Enligt folkpartiet skall det inte få göras några avverkningar som strider mot naturvårdens och rennäringens intressen, säger Jan Fransson, och då är det klart att folk blir oroad. Nu har vi inte sagt på det viset, Jan Fransson. Vi har sagt att avverkning inte får ske i avvaktan på en säkerställandeplan, och det står vi fast vid.

Vi menar att om det inte görs upp en säkerställandeplan för berörda områden, kommer oron att vara kvar, konflikterna i område efter område kommer att bestå. Då blir det som det nu har varit i Vilhelmina, där man tydligen strider dels om ett område som kyrkan eller någon allmänning äger, dels om privata markområden.

Folkpartiet har också sagt att de privata markägare som drabbas skall kompenseras. Det är mycket viktigt att få det klarlagt.

Sedan frågar Jan Fransson: Vad har Lars Ernestam för undermedicin som kan få det att knäppa till så att även beslut här i kammaren får effekt ute i landet? Det är väl en något defaitistisk uppfattning om riksdagens arbete. Det är klart att de beslut vi fattar här skall ha betydelse.

Då vill jag säga till Jan Fransson att i fråga om skärpta regler som jag tror behövs i vissa fall – och det har hänt en del där – räcker det inte med naturvårdshänsyn. Det finns andra styrmedel som bör användas, nämligen ekonomiska sådana.

Folkpartiet menar att naturvården skall prioriteras, och vi har varje år föreslagit större anslag. Vi tror också att genom att ta bort 5:3-anlagen för stora områden kan man styra det här så att naturvården tillgodoses på ett bättre sätt.

Anf. 171 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill gärna säga till Jan Fransson att det är värdefullt när vi kan uppnå en betydande enighet i riksdagen om beslut som rör väsentliga naturresurser och naturvården. Självfallet står centerpartiet fortfarande bakom de beslut som fattades i våras. Men jag vill också peka på att redan vid det tillfället fanns det reservationer från vår sida på de punkter som nu innefattas i reservation 2.

Jan Fransson frågade vad det egentligen är för skillnader, och han ansåg att majoriteten och reservanterna har samma uppfattning. Det är litet märkligt. Finns det inga skillnader, borde majoriteten ha kunnat acceptera de ståndpunkter som framförs i vår motion och som vi tar upp i reservationen.

Det handlar alltså om – utöver vad majoriteten säger – att satsa på ett småskaligt skogsbruk i fjällskogsområdet som är mera hänsynsfullt mot naturen. För att göra det behövs exempelvis att man överför en del av domänverkets marker till de människor som bor och har sin utkomst i området. Det leder till ökad småskalighet, större hänsyn till naturen och också ökad sysselsättning, och det är viktigt.

I frågan om naturvårdsgräns på biologiska grunder kommer man naturligtvis inte ifrån att det finns en gradskillnad i kompetensen. Jag har all respekt för decentralisering och vill gärna decentralisera så många frågor som möjligt. Men i det här sammanhanget, då det gäller mycket känsliga områden, finns det naturligtvis en skillnad i kompetensen mellan de kommunala myndigheterna och naturvårdsverket, som vi anser bör göra översynen.

Resultatet efter en sådan översyn skulle ju vara att områden som ligger ovanför gränsen skulle överföras till naturvårdsfonden, för att garantera ett långsiktigt bevarande av dessa mycket känsliga områden.

Anf. 172 JAN FRANSSON (s) replik:

Fru talman! Sven Eric Lorentzon säger att det har gjorts en analys som har lett fram till skrivningen av den här motionen. Jag måste säga att det hade varit värdefullt, om man ändå hade redovisat litet grand av den analysen i motionen, för av den finns det inget.

Jag tror – liksom Karl Erik Olsson i ett tidigare inlägg var inne på – att den här moderata motionen inte är särskilt väl förankrad ute bland de vanliga skogsägarna, som är intresserade av sin skog och sköter den. Vi kan nu, fem år efter det skogspolitiska beslutet, klart konstatera att skogsägarna i vårt land har ställt upp på skogsvårdslagen och de beslut som fattades här 1979. Skogsvårdslagen riktar sig just emot dem som är försumliga, dem som inte lever upp till de minimikrav som ställs. Och även när det gäller avverkningsregeln ställs det minimikrav. Det äventyrar inte på något sätt långsiktigheten i hushållningen med våra skogstillgångar, och det vet naturligtvis Sven Eric Lorentzon. Han vet att avverkningsregeln är kopplad till ransoneringsbe-

stämmelserna och inte utgör den minsta risk.

Jag frågade Sven Eric Lorentzon vad det är i skogsvårdslagen som har lett till minskad aktivitet i skogen, men jag fick inget svar. Jag kan bara konstatera att röjningarna i vårt land under årtionden låg på drygt 200 000 ha; i dag ligger de på över 400 000 ha. Är det ett exempel på att lagen har lett till minskad aktivitet? Tvärtom är vi på rätt väg med både röjningar och beståndsanläggningar.

Sedan vill jag verkligen fråga Lars Ernestam igen, hur man skall tolka det ni säger i er reservation: "I avvaktan på ett säkerställandeprogram bör några avverkningar inte ske om naturvårdens eller rennäringens företrädare motsätter sig dessa." Det har blivit än mera förvirrande, och jag tror att vilhelminaborna gärna vill ha ett klarläggande från Lars Ernestam.

När det gäller Karl Erik Olssons synpunkt konstaterar jag att vi är överens om att det är ett riktigt sätt att arbeta att decentralisera de här frågorna. Jag undrar ändå, om man inte får samma resultat genom att stötta markanvändningsplaneringen som genom att sätta i gång en särskild utredning om biologisk gräns. Vad är det för skillnad i underlaget som vi får fram?

Anf. 173 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Jan Fransson fortsätter ihärdigt att tala om säkerställandeplanen. Vi måste självfallet ha en säkerställandeplan innan vi kan avverka. Då kan det bli fråga om väntan en tid, men det som är viktigt i sammanhanget är att vi är beredda att ge ersättning.

Jag vill fråga Jan Fransson om han har någon post att överföra från domänfonden till naturvårdsfonden som kan användas för markbyten. Har Jan Fransson de anslag som vi har redovisat i vårt budgetalternativ när det gäller naturvård, markinköp etc. för att klara även sådana här behov? Vi vet att även våra anslag är otillräckliga, men de är vida större än de anslag som socialdemokraterna har tagit upp. Det är givet att skall man klara det här måste man också vara beredd att stå för kostnaderna.

I avvaktan på att ett sådant här säkerställandeprogram tas fram kan man få vänta ett tag, men ingen skall bli utan kompensation, vilket jag är rädd blir följden om man följer socialdemokraternas förslag.

Anf. 174 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jan Fransson ville ha exempel på när skogsvårdslagen har verkat hämmande. Jag talade om skogsbrukets mångfald. Det är tack vare denna mångfald som vi har det skogsbruk och det skogstillstånd vi har. I dag kan man med hjälp av skogsvårdslagens paragrafer tala om förnygringsmetod, markberedningsmetod, plantmaterial, förbandsstorlek, röjning, gallring m. m. Detta finns i detalj beskrivet. Allt står visserligen inte i lagen men det finns med i förordningar och råd. Man har emellertid i detalj anvisat hur det skall gå till.

Jag tror att vi i svenskt skogsbruk skall vara rädda för de monokulturer som börjar bli vanliga. Vi måste finna några andra möjligheter, och det måste finnas möjlighet för den enskilde att påverka sitt eget skogsbruk – vilket kanske är det bästa för framtiden.

Anf. 175 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jan Fransson frågade om det blir någon egentlig skillnad om hanteringen sker kommunalt eller via naturvårdsverket. Ja, det är klart att det blir skillnad. Jag kan hålla med om att det kan ge samma underlag. Men det blir inte nödvändigtvis så.

Beslutet ligger självfallet på olika nivåer. När det gäller det resultat som vi förordar är det en avsevärd skillnad. I det ena fallet är det fråga om ett överförande till naturvårdsfonden. I det andra fallet ligger området kvar i markanvändningsplanen. Jag tycker att detta är tillräckligt tydligt för att visa dessa skillnader.

Jag vill också påpeka att jag tror att småskaligheten, som vi också tar upp i reservationen, är mycket viktig. Det skulle bli skillnad om man överförde en del domänverksmark till befolkningen i de aktuella områdena – både för att ge dessa människor sysselsättning och för att möjliggöra ett mot naturen mer hänsynsfullt skogsbruk än det som bedrivs för närvarande eller som är möjligt att bedriva i större skala.

Anf. 176 JAN FRANSSON (s) replik:

Fru talman! Nu måste jag ställa en mycket rak fråga till Lars Ernestam. Har naturvårdens företrädare, rennäringens företrädare, rätt att lägga ett veto mot avverkningar om vi skulle bifalla folkpartimotionen? Svara ja eller nej. Jag sade tidigare att det i första hand är privata marker som berörs. Just i Vilhelmina finns det 95 000 hektar varav 50 000 hektar är privat mark. Det finns en del människor i Vilhelmina som anser att om riksdagen bifaller folkpartimotionen är det dödsstöten för inlandskommunerna. Det kanske ligger något i det.

Sven Eric Lorentzon har inte, trots att han nu haft ytterligare repliker, klarat ut denna enkla fråga, dvs. på vilket sätt skogsvårdslagen är ett hinder för en skötsam skogsägare. Det var den frågan jag ställde. Jag frågade också vad som ligger bakom påståendet i er reservation, att skogsvårdslagens regelsystem har lett till minskad aktivitet i skogen. Jag har gett ett motsatt exempel på hur röjningen har ökat. Men Sven Eric Lorentzon har inte kunnat prestera ett enda konkret exempel på att det har lett till minskad aktivitet. Då tycker jag att vi skall kunna vara överens om att vi ändrar på föreskrifterna eller t. o. m. lagen.

Till Karl Erik Olsson vill jag säga att markanvändningsplanerna syftar just till att man skall få fram ett faktaunderlag som man kan vara överens om, där alla olika intressen finns kartlagda. Vilka krav ställer man från olika håll?

Med detta gemensamma underlag skall man kunna fatta beslut, eftersom, som Karl Erik Olsson uttryckte det, kompetensen finns, antingen det gäller kommuner eller län, om det handlar om lokala intressen, eller naturvårdsverket. Kanske det också kan föranleda ett beslut i riksdagen. Men i botten måste man ändå ha ett underlag som utgår från hur verkligheten ser ut på resp. områden.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Ernestam och Karl Erik Olsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 177 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! I det här betänkandet från jordbruksutskottet behandlas ett antal motioner med anknytning till skogsbruket och där frågan om de fjällnära skogarna har en framträdande plats. När det gäller de skogar som allmänt kallas de fjällnära skogarna, är det nästan exakt ett år sedan vi i kammaren debatterade ett betänkande från jordbruksutskottet om förslag angående de fjällnära skogarna.

Det kan därför vara på sin plats att göra en kort återblick på det betänkande som då förelåg från utskottet. Det var efter en mycket omfattande debatt och efter det att jordbruksutskottet företagit en resa i de aktuella områdena som riksdagen till regeringen tillkännagav vissa bestämda uppfattningar när det gällde de s. k. fjällnära skogarna.

Det var ett enigt utskott bakom de åtgärder som föreslogs, men utöver detta fanns i reservationer och särskilda yttranden åtgärder redovisade som var mer långtgående än vad utskottet i sin helhet ställde sig bakom.

Vårt parti ansåg att problematiken kring de fjällnära skogarna var av den arten att mycket grundliga utredningar borde vidtas för att få ett så bra beslutsunderlag som det över huvud taget är möjligt att få. Vi redovisade dessa synpunkter i ett särskilt yttrande i betänkandet JoU 1984/85:20. Detta särskilda yttrande följdes upp i en motion under den allmänna motionstiden i år. Denna motion behandlas först nu i detta betänkande. Under tiden från det att motionen väcktes har en rad åtgärder och planeringsåtgärder vidtagits och påbörjats, vilket också framgår av utskottsbetänkandet. Av den anledningen ansåg jag det inte meningsfullt att reservera mig till förmån för de förslag som framförs i motion 363, utan jag har till betänkandet fogat ett särskilt yttrande. Det hör också till saken att det är svårt att få ett grepp om vad som nu händer på området. Detta innebär att det synes vara nödvändigt att avvakta och se vart det bär hän och, om det finns anledning, återkomma senare.

Det ställningstagande vi nu har gjort innebär således inte att vi ändrat uppfattning om nödvändigheten av grundligare utredningar om hur vi i framtiden skall vårda och använda de känsliga områden som det här är fråga om. Vi beklagar att vi inte fick gehör för de förslag som vi framställde. Vi inser också svårigheten att i redan startade verksamheter börja om på nytt. Det jag här har nämnt är alltså anledningen till att vi inte nu strider för våra framlagda förslag.

Fru talman! Självfallet skulle det vara en nåd att stilla bedja om, att konflikterna mellan olika intressen i de här områdena framöver fick en lösning som alla kunde godta. Men även om det nu ställs stora förhoppningar i den riktningen, så hopas orosmoln vid horisonten.

Just nu pågår en strid mellan församlingsbor och statskyrkan om en avverkning i en fjällsluttning i Västerbotten. Enligt uppgift är avverkningen avsedd att göras ända upp till björkskogens början. Församlingsborna har använt nästan alla till buds stående medel för att förmå kyrkan att avstå från denna avverkning, men har inte mött någon som helst förståelse från kyrkans sida. Som en sista protest begärs nu utträde ur kyrkan. Det blir måhända en församling utan medlemmar. Min fundering blir: Männe utskottets och riksdagens ställningstagande har nått fram till kyrkan, eller är det andra

makter som där råder?

Det här ett aktuellt exempel på vilken grannlaga uppgift det är att framdeles försöka undvika konflikter och hur svår balansgången kommer att bli mellan skilda intressen i de här områdena. Utifrån det senare sagda anser jag det också finnas anledning att något beröra vad som framförs i ett par reservationer i betänkandet.

I folkpartireservationen yrkas på att inga avverkningar bör ske, om naturvårdens eller rennäringens företrädare motsätter sig dessa. Det här yrkandet kan verka mycket sympatiskt, men det skulle i realiteten innebära en död hand över mycket stora arealer i vår norra landsända. Det framgår inte heller hur stort område som folkpartiet anser skall inordnas under sådana villkor. Det sägs i reservationen att även beträffande de områden som inte omfattas av inventeringen bör stor återhållsamhet gälla. Man funderar över vilka områden det är fråga om.

Det ter sig mycket märkligt att man, om man strävar efter att ett mångbruk skall kunna bedrivas, självfallet med undantag för de områden där skogsbruk inte får ske, vill ge vissa intressen vetorätt. Det är säkert välmenande förslag och visar på omtanke om att skydda värdefulla områden, men konsekvenserna kanske blir litet större än vad man har räknat med.

I en annan reservation från folkpartiet krävs att en utvärdering görs av bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsbruket. Men i samma mening krävs en skärpning av bestämmelserna, och då blir min fundering: Om man är på det klara med att en skärpning behövs, varför behövs då en utvärdering? Om folkpartiet hade preciserat sin uppfattning om vilka bestämmelser som borde skärpas upp, hade vi kanske anslutit oss till kravet.

När det handlar om naturvårdshänsyn i skogsbruket, då handlar det om enskilda fall i alla tänkbara situationer och under olika förhållanden. Det handlar alltså om generella bestämmelser som måste omsättas på enskilda fall. Ingen avverkningsplats är den andra lik osv. Om man inte i alla tänkbara situationer känner ett ansvar att ta hänsyn till naturvårdsintressena, blir det svårt att forma en lag eller att upprätta bestämmelser som kan garantera att hänsyn till naturvårdsintressena tas.

Detsamma gäller de i reservationen nämnda 5:3-skogarna. Vi vet att misstag och fel har begåtts och att man därefter försökt vidta vissa åtgärder, vilket också framgår av utskottsbetänkandet. Men även här måste man ju i sista hand lita på dem som har ansvaret för att bedöma i vilken utsträckning hänsyn till starka naturvårdsintressen skall tas. Problemet är nog inte att vi skulle vara oense om målsättningen då det gäller att ta hänsyn till naturvårdsintressena i skogsbruket. Det är väl i stället så, att det svåra ligger i att här i riksdagen besluta om direktiv som kan omsättas i konkreta åtgärder ute i den skogliga verksamheten. Några sådana konkreta förslag har jag inte funnit i dessa reservationer, och det är anledningen till att jag anslutit mig till majoritetens skrivning.

I en centerreservation yrkas också att det bör utredas hur en naturvårdsgräns på biologiska grunder kan upprättas. Här vill jag bara säga att det var synd att centerpartiet inte var berett att stödja ett sådant förslag förra gången vi diskuterade dessa frågor. Det var ett av de förslag som vi aktualiserade i samband med beslutet om de fjällnära skogarna.

Fru talman! Det kommer säkert flera tillfällen framöver att diskutera de frågor som berörs i det här betänkandet. Konflikterna i de s. k. fjällnära skogarna kommer säkert också fortsättningsvis att blossa upp. Självfallet hade risken för detta blivit mindre om man grundligare fördjupat sig i problematiken än vad som nu skett och sker – det är vår bestämda övertygelse. Nu får vi avvakta utvecklingen och eventuellt återkomma.

När det sedan gäller frågan om hur naturvårdsintressena skall få sin givna och rättmätiga plats i den skogliga verksamheten kommer vi också i fortsättningen att noga överväga varje förslag som främjar den målsättningen.

Anf. 178 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! John Andersson har tydligen inte lyssnat på debatten mellan Jan Fransson och mig. Men jag tyckte ändå det var bra att han tog upp samma fråga som Jan Fransson, för jag hade inte replikrätt gentemot honom och kan nu ge samma svar till John Andersson.

Han säger precis som Jan Fransson att folkpartiet säger att ingen avverkning skall få ske som strider mot naturvårdens och rennäringens intressen. Det är också vad man har spritt ut i tidningar, bl. a. uppe i Västerbotten.

Men folkpartiet säger att detta skall gälla i avvaktan på en säkerställandeplan. Vi vill alltså ha fram en sådan plan, och när den är framme visar det sig också, John Andersson, vilka arealer det är fråga om.

Sedan är det självfallet så att enskilda markägare skall få ersättning. Vi har anvisat medel bl. a. genom överföring från domänfonden till naturvårdsfonden för markbyten. Dessutom har vi föreslagit högre anslag än vad socialdemokraterna har redovisat i sin budget.

Nu hoppas jag att jag inte skall behöva svara på den här frågan mer.

Anf. 179 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Då kan jag vara mycket kort i min replik. Jag skulle vilja ställa en fråga till Lars Ernestam. Om det kriteriet skulle gälla att samerna skulle avgöra när en avverkning strider mot deras intressen – de hävdar i de flesta fall att det är så, och vinterbeteslandet sträcker sig ner mot Örnsköldsvik, medan sommarbeteslandet är ovanför odlingsgränsen – skulle det innebära ett totalstopp för avverkning, efter ett beslut här i riksdagen. Så skulle det bli om Lars Ernestam och folkpartiet fick som ni ville. Det skulle i stort sett bli ett totalstopp för skogsavverkning ovanför Örnsköldsvik.

Jag måste fråga: Är Lars Ernestam och folkpartiet medvetna om att detta blir konsekvensen?

Anf. 180 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Vid en säkerställandeplan får naturligtvis alla göra avkall på sina önskemål. Det gäller samerna, det kan gälla naturvården, och det kan gälla markägarna. En säkerställandeplan innebär ju att man sammanväger alla intressen. Därför är det resonemang som John Andersson för helt orimligt.

Anf. 181 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Så lätt skall inte Ernestam komma undan den här frågan.

Ni hävdar att det skall finnas en vetorätt mot avverkning till dess att man fått säkerställandeplaner. Den vetorätt ni föreslår innebär att om samerna eller naturvårdens företrädare säger stopp kan det inte förekomma några skogsavverkningar från Örnsköldsvik och norrut – det är nämligen vinterbetesland och sommarbetesland för renarna. Det är innebörden av det förslag ni ställer. Undra då på att man nu så långt ned i vårt län som kring inlandsbanan säger att ett bifall till folkpartimotionen skulle verka som en död hand över våra bygder. Jag misstänker att folkpartiet och Lars Ernestam inte har varit medvetna om vad förslaget innebär.

Anf. 182 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Jag nödgas förlänga debatten ytterligare.

Jag har nyss sagt att ett säkerställandeprogram innebär en sammanvägning av olika intressen, och därför får vårt förslag inte de konsekvenser som John Andersson befarar. Det kan bli fråga om rimliga områden, och de kommer dessutom att bli bedömda efter de ekonomiska resurser som finns att inlösa dem t. ex.

Vi kan hålla på hur länge som helst och diskutera det här. Ett säkerställandeprogram innebär att det görs en sammanvägning, och när säkerställandeprogrammet är fastställt har inte samerna någon vetorätt längre. Det gäller att få klarlagt vilka områden som skall undantas, och när det är gjort får alla parter finna sig i det.

Anf. 183 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Men snälla Ernestam, jag måste väl ändå kunna läsa innantill! Det står i folkpartireservationen: "I avvaktan på ett säkerställandeprogram bör några avverkningar inte ske om naturvårdens eller rennäringens företrädare motsätter sig dessa." Jag har talat om att de områden detta gäller sträcker sig ned till Örnsköldsvik.

Efter ett riksdagsbeslut i enlighet med folkpartiets reservation måste det väl bli stopp för avverkning i morgon, och hur många år tar det sedan innan vi får ett säkerställandeprogram? Hur skall Lars Ernestam lösa problemen med ett tvärstopp i skogsbruket fram till dess att detta program föreligger? Det måste ju handla om två tre år innan planerna är klara. Under den tiden får inget skogsbruk ske i praktiskt taget hela norra Norrland!

Anf. 184 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! John Andersson fortsätter att misstolka reservationen, och det får han väl göra. Han tycks ha åsikten att det skall ta en mycket avsevärd tid att få fram ett säkerställandeprogram. Det tror inte jag – det beror naturligtvis på vilka ambitioner man har. Men enligt vad vi har hört förut under den långa debatt vi haft är mycket på gång på det här området, och jag tror inte det skulle behöva dröja förrän man kunde sammanväga intressena till ett säkerställandeprogram. Det skulle kunna ske inom en mycket rimlig tid. Men nu kommer jag inte att debattera det här mer med John Andersson. Vi tror att säkerställandeprogrammet kan klaras inom en mycket rimlig tid,

och det är enbart i avvaktan på den dag då programmet föreligger som den föreslagna åtgärden skulle gälla.

*Prövning av utländska
förvärv av svenska
företag*

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (bevarandet av fjällnära skogar)

Först biträdades reservation 1 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman med 45 röster mot 43 för reservation 2 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 223 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 226 röster mot 43 för reservation 1 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman. 45 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (naturvårdshänsyn i skogsbruket, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (kemisk lövslybekämpning)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 74 för reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 4 (användande av vegetabilisk smörjolja inom skogsbruket)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 153 för reservation 5 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 5 (skogsvårdslagstiftningen)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 72 för reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Kurt Hugosson (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

26 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1985/86:5 Regummering av bildäck

Utskottets hemställan bifölls.

27 § Prövning av utländska förvärv av svenska företag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1985/86:4 om prövning av utländska förvärv av svenska företag.

Anf. 185 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Frihandeln och frihandelssystemet är utan tvivel en av hörnstenarna för det svenska välståndets utveckling. Det är väsentligt med ett väl utbyggt frihandelssystem för att små stater med ett välutvecklat näringsliv skall kunna bibehålla sin välfärd. Det är självfallet även viktigt att man kan bibehålla en fri konkurrens på lika villkor och en fri etableringsrätt mellan alla upptänkliga former av företag. Detta måste så långt det över huvud taget är möjligt även gälla utländska företag.

Utländska företag i Sverige står för en betydande sysselsättning, är ofta nog lönsammare än motsvarande svenska företag och har som grupp betraktat stått för färre uppsägningar än motsvarande svenska företag. De har kort sagt skött sig väldigt bra i Sverige.

När vi nu behandlar frågan om prövning av utländska förvärv av svenska företag talar starka intressen för att vi bör se till att utländska företag får rimliga möjligheter att även förvärva svenska företag. Den kontroll som i dag skall ske enligt lagen om förvärv av svenska företag har till syfte att se till att allmänna intressen icke kommer allvarligt till skada, om ett utländskt företag eller utländska personer köper ett svenskt företag.

Den handläggning som sker hos länsstyrelserna och regeringen är enligt vår uppfattning i många fall alltför långdragen och leder till betydande skada. Detta kan många gånger uppfattas som ett handelshinder och kan ses som en form av utpressning gentemot dem som försöker köpa ett svenskt företag. Om behandlingen av sådana ärenden blir långdragen kan den personal som är anställd i det svenska företaget få lida både psykiskt och på annat sätt, eftersom man inte vet om det företag man arbetar i kommer att förvärvas av det utländska företaget eller kvarstå i svensk ägo. Många investeringar som borde göras blir uppskjutna, och ett osäkert läge inträder, som är till skada för företaget som sådant.

Vi har i näringsutskottets betänkande nr 4 stött en motion med krav på att man skall försöka få en maximering av handläggningstiden till tre månader. Vi har erfarit att handläggningen i exempelvis vårt västra grannland Norge sker väsentligt snabbare än vad som ofta är fallet i Sverige. Vi tycker därför att det är utomordentligt angeläget att handläggningstiden maximeras till tre månader för att undvika de skador som en längre handläggningstid kan leda till.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen i näringsutskottets betänkande 4.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 186 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Folkpartiet anser att ansökningar om förvärvstillstånd skall prövas inom tre månader efter att de har inkommit, och det gör vi av följande skäl.

I dagsläget tar en prövning ofta längre tid än tre månader, och det utnyttjas stundtals av prövningsmyndigheten, enligt vad som har framkommit i Industriförbundets undersökningar, till att ställa krav på företagen – krav

Prot. 1985/86:44
4 december 1985

*Prövning av utländska
förvärv av svenska
företag*

som inte fanns angivna såsom rimliga att ställa när lagen antogs.

Sverige är ett land som har många internationella företag. Vi är beroende av att de företagen har möjligheter att investera i andra länder. När de gör det, gör de säkert stor nytta också i de länderna, och den verksamhet som de bedriver är till gagn inte bara för vårt land utan också för de länder där de är verksamma.

På precis motsvarande sätt har vi anledning att se positivt på att utländska företag kommer till Sverige och driver verksamhet här. För att de skall kunna göra det måste de investera. Därför bör vi inte ställa upp andra krav när det gäller utländska företags möjligheter att investera i Sverige och att här förvärva företag än vad vi anser att andra länder kan ha rimlig anledning att uppställa för svenska företag i deras resp. länder.

Vi tycker därför att det är fullt rimligt att, som anförs i reservationen, begränsa den tid under vilken en ansökan skall prövas till tre månader.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 187 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Först ber jag att få yrka bifall till hemställen i näringsutskottets betänkande 4. Det är socialdemokraterna, centern och vpk som står bakom majoritetsskrivningen i betänkandet, och det är alltså moderaterna och folkpartiet som har reserverat sig.

Det finns en lag om prövning av utländska förvärv av svenska företag, och moderaterna och folkpartiet vill att denna prövning skall ta maximalt tre månader.

De allra flesta prövningarna tar nu kortare tid än tre månader. Per Westerberg och Hadar Cars bör dessutom lägga märke till att alla de ärenden som har avgjorts under 1985 har tagit kortare tid än tre månader.

Det är inte bara för skojs skull som denna lag har tillkommit, utan den har tillkommit för att skydda väsentliga svenska intressen. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att om prövningen skulle ta mer än tre månader må det vara hänt om det skyddar svenska intressen. Vi har rätt att kräva av dem som tillämpar lagen att de sköter sitt jobb på ett ordentligt sätt. Såvitt jag förstår har reservanterna inte i reservationen ifrågasatt lagen som sådan, och därför är det svårförståeligt att de vill sätta en tidsgräns.

Under 1985 gjordes alltså icke en prövning av ett ärende som tog mer än tre månader. Om man i lagen skriver in att maximitiden skall vara tre månader kan det innebära att regeringen eller underlydande organ anser sig ha rätt att ta dessa tre månader i anspråk, även om ärendet med litet god vilja skulle kunna avgöras snabbare.

Lagen behövs, eftersom vi i Sverige behöver skydda oss i vissa fall. Det är ibland svårt att komma till tals med multinationella företag. Viktiga regionalpolitiska aspekter eller industripolitiska avgöranden kan komma in i bilden. Ett unikt tekniskt kunnande i Sverige kan riskera att gå förlorat i uppköpsituationer. Det kan också komma in säkerhets- och beredskapsfrågor i bilden. Därför behövs lagen, och därför skall prövningen ta den tid som är nödvändig.

I övrigt hänvisar Per Westerberg i sitt inlägg till frihandelsprincipen. Den

innebär, såvitt jag förstår, ingen som helst automatisk rätt att köpa upp andra länders företag.

Frihandelsprincipen innebär i själva verket ett understrykande av att det skall vara möjligt att producera i ett land och sälja i ett annat land på lika villkor. Det är det Sverige som frihandelsland har all anledning att värna om. Vi har samma anledning att värna om en viss kontroll över att viktiga svenska företag icke köps upp av multinationella storföretag; i varje fall om man kan misstänka att det leder till betydande nackdelar för Sverige.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

Prot. 1985/86:44
4 december 1985

*Prövning av utländska
förvärv av svenska
företag*

Anf. 188 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Lagen tillkom på förslag av dåvarande industriministern Nils G. Åsling och har, som så riktigt sadades av Lennart Pettersson, till uppgift att skydda svenska intressen. Vi har inte från reservanternas sida ifrågasatt det. Våra partier stödde lagen när den antogs.

Men vad det handlar om nu är om prövningen av förvärvsansökningar skall göras inom tre månader. Nu säger Lennart Pettersson att så har skett under hela 1985. Utmärkt, det visar betydelsen av att man har frågan under kontroll, att både denna kammare och organisationer som Industriförbundet bevakar vad som händer.

Att vi är så tveksamma till att låta tiden sträcka sig utöver tre månader beror just på att myndigheten då kan utnyttja den tiden för att utöva press på det utländska företaget. Man kan ställa upp vissa förutsättningar som det företaget skall uppfylla under en längre tidsperiod, krav som inte normalt skulle anses rimliga. Genom att skjuta på den tidpunkt då beslutet fattas kan pressen på det företag som man önskar förvärva ökas ytterligare. Det tycker vi är ett oriktigt förfarande, ett förfarande som inte gynnar våra möjligheter att få utländska företag att etablera sig i Sverige.

Det är möjligen där, Lennart Pettersson, som våra åsikter i grunden skiljer sig. Vi tycker nämligen att det är önskvärt och riktigt att, på samma sätt som svenska företag investerar och bygger ut i andra länder, utländska företag ges likartade möjligheter att utan särskilt besvärande förhållanden etablera sig i Sverige. Det är det vår reservation handlar om. Jag kan bara beklaga att Lennart Pettersson har en sådan liten tilltro till sin regering att han tror att om man föreskrev att ansökningshandlingarna skulle behandlas inom tre månader skulle regeringen uppfatta det som att ärendena kunde dras i ännu längre långbänk.

Anf. 189 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det finns fall som har förhalats då det gällt tillstånd att få köpa svenska företag. Jag diskuterade så sent som denna morgon med en företagsledare för ett större företag, som just hade fått erfara en förhållning på åtta månader. Enligt hans uppgift hade ärendet avgjorts i år. Det skulle möjligen strida mot Lennart Petterssons uppgift, men det är i och för sig en bisak.

Men det finns andra företag som redan har lämnat in ansökningar, vilka har behandlats under betydande tid och där tiden delvis har utnyttjats för att

ställa ett antal krav på dem som kan ifrågasättas både ur frihandelssynvinkel och med tanke på möjligheten för svenska företag att etablera sig på främmande marknader.

Men frihandel innebär inte enbart att vi skall kunna öppna gränser för själva handeln. Det är även mycket viktigt att kunna föra ut dotterbolag till andra länder, att kunna ha nära kontakter, att kunna producera och ge service till verksamhet i andra länder. Det är inte fråga om att vi vill minska skyddet för svenska intressen. Vi tycker bara att det finns en gräns för hur länge arbetet med prövningen skall behöva fortgå. Vi vet genom erfarenheterna från vårt västra grannland att det går bra med ett snabbt avgörande. Därför borde tre månader räcka till.

Anf. 190 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att Per Westerberg och Hadar Cars icke har kunnat påvisa några väsentliga nackdelar med lagstiftningen. Ni säger själva att ni vill ha kvar lagen och ni säger också att det är rätt att granska utländska företags förvärv av företag i vårt land. Vi tycker därför att detta är något av en okynnesreservation, om man därtill lägger att de prövningar som gjorts i år samtliga har hållit sig inom tremånadersgränsen.

Jag vill än en gång påpeka att det inte som en följd av den frihandelsprincip vi står bakom skall finnas en automatisk rätt för utländska företag att köpa upp svenska och tvärtom. Jag, liksom en majoritet i riksdagen, är fullt införstådd med att andra länder håller ett öga på svenska företags förvärv av företag i andra länder. Det skall man acceptera därför att i den alltmör internationella ekonomiska samvaron finns det vissa tunga företag, som är viktiga för ett lands ekonomiska oberoende, och man vill inte att de automatiskt skall komma i andra länders ägo i alltför stor utsträckning. Därför skall man värna om dem. Däremot har utländska företag rätt att etablera sig i Sverige utan att för den skull köpa upp svenska företag. Det är självklart, och där vill vi inte ha några som helst inskränkningar. Det har vi sagt vid flera tillfällen.

Jag vill alltså än en gång konstatera att handläggningstiden i dessa frågor, som i vissa fall kan ha mycket stor betydelse för enskilda landsändar, för vår försvarspolitiska beredskap och liknande, inte i något fall gett anledning att driva en linje innebärande att man i lagen skulle inskriva en maximitid på tre månader för handläggningen. Tvärtom behövs det en flexibilitet, och som regel är myndigheterna så snabba att de normalt inte behöver utnyttja den tremånadersgräns som ni vill införa.

Anf. 191 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Detta är definitivt inte en okynnesreservation. Det finns klara olägenheter och det finns ett antal fall där tiden för handläggningen har varit oacceptabelt lång. Det är inte bara fråga om långa förhandlingar där man ställer krav på företagen som icke varit förutsedda i lagstiftningen. Det är fråga om en handlingsförlamning i svenska företag som är föremål för uppköp – en förlamning som förhindrar investering. Personal hålls i ovisshet. Jag tror att alla som sysslat med affärer är väl medvetna om att sådana här ärenden skall handläggas utomordentligt snabbt. Exempel från andra länder

visar att det går att handlägga ärendena snabbt. En tid av tre månader är ytterst lämplig.

Prot. 1985/86:44
4 december 1985

Arbetsförmedling

Anf. 192 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! När Per Westerberg säger att handläggningstiderna varit oskäligt långa är det bara ett bevis på att han ser dessa frågor enbart ur de utländska företagens synvinkel. Han borde också ägna en liten tanke åt de svenska skyddsintressen som lagen är till för att försvara. Om Per Westerberg dessutom insinuerar att regeringen i sin handläggning skulle ha gått utöver de föreskrifter som lagen stipulerar, kan han lämpligen anmäla den typen av ärenden till konstitutionsutskottet, så att vi får en prövning där. Det skulle var intressant att se om Per Westerberg vill fullfölja ärendet på det viset.

Jag kan bara understryka att det har skett en allt snabbare handläggning av ärendena under senare tid, och jag tycker verkligen att reservanterna också ur den synpunkten borde vara nöjda. Det går snabbare och snabbare att hantera dessa frågor.

Anf. 193 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det har förekommit ett antal ärenden som har tagit alltför lång tid, det tycker jag Lennart Pettersson kunde erkänna. Att man inte skall kunna klara denna handläggning på tre månader begriper jag inte. Det finns inga klara, entydiga skäl till att det inte skulle kunna gå, det har den här debatten visat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 113 för reservationen av Christer Eirefelt m. fl.

28 § Arbetsförmedling

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:4 om arbetsförmedling.

Anf. 194 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! I frågan om de politiska blockens syn på vilka grundförutsättningar som skall finnas för arbetsförmedling i Sverige innebär inte det nya betänkandet från arbetsmarknadsutskottet några nyheter. Det är klart var borgerligheten och socialdemokratin står. Det är bara att beklaga att beredningen av dessa ärenden, som gjordes inom AMS-kommittén, inte ledde till att socialdemokraterna vågade i praktisk handling dra konsekvenserna av erfarenheterna av hur dåligt lagstiftningen om den offentliga arbetsförmedlingen fungerar. Verkligheten visar oss att den generaldirektör som nu har suttit i ett antal år faktiskt har tagit en mängd initiativ på många områden inom AMS-verksamheten och även inom arbetsförmedlingsdelen. Han har gjort samma erfarenheter som de borgerliga partierna i deras reservation till utskottsbetänkandet, nämligen att det behövs väsentliga

förbättringar av den offentliga arbetsförmedlingen.

Om man, herr talman, ser till vad som i dag händer ute på arbetsmarknaden, så kan man konstatera att AMS försöker förse arbetsmarknaden med en förbättrad arbetsförmedlingsfunktion. Man nyskapar snabbförmedling, förmedling av korttidsjobb, och man förbereder sig för att arbeta med specialförmedling och mer avancerad rekryteringservice till företagen.

Ute i näringslivet har man sedan ett antal år tillbaka också börjat ägna sig åt arbetsförmedling. Det enkla skälet härför är att det är det enda sättet att klara försörjningen med kvalificerad personal. ASEA är ett bra exempel på detta område. Under ett antal år gav man varje anställd ett arvode på 3 000 kr., om han eller hon lyckades hjälpa företaget att rekrytera en tekniker.

På många andra områden ser vi hur verkligheten slår ut den lagens bokstav som arbetsförmedlingslagen ställer upp. Vi reser vanter kan bara konstatera att det behövs en förändring av arbetsförmedlingslagen och att det krav på förnyelse och förändring som verkligheten ställer gradvis håller på att uppfyllas.

Det vi beklagar, herr talman, är det förhållandet att socialdemokraterna varken i AMS-kommittén eller i utskottet vågat sträcka sig längre än till ett starkt nedtonat erkännande av att det behövs förändringar. I AMS-kommittén sade man att det behövs en språklig översyn av arbetsförmedlingslagen, och i utskottsbetänkandet skriver majoriteten att man har erfarit att regeringen avser att verkställa en översyn av lagen.

Från minoritetens sida kan vi bara konstatera att det är bra att en förändring är på gång och att intentionerna bakom den reservation som finns fogad till utskottets betänkande med stor sannolikhet kommer att vara förverkligade inom en icke alltför fjärran framtid.

Den enda fråga jag har, herr talman, är till kammarens socialdemokrater, och den är enkel: Varför vågar ni inte i klartext säga att vi i dag har en föråldrad, förstelnad och utomordentligt hämmande lagstiftning i form av arbetsförmedlingslagen och att den faktiskt behöver förändras? Jag tycker att det skulle vara välgörande om majoritetens talesman i den här debatten gav det erkännandet.

I övrigt, herr talman, vill jag bara säga att enligt vad jag har erfarit vid samtal med övriga som står bakom huvudreservationen avser i alla fall inte vi att begära någon votering på detta betänkande. Därmed ges ingen garanti vad gäller samtliga reservationer, men förhoppningsvis kommer inte heller någon av dem som står för de andra reservationerna att påfordra votering.

Anf. 195 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Det svenska samhället förändras successivt från att ha varit ett strikt formellt samhälle till att medge ökad valfrihet för de enskilda människorna. Den utvecklingen sker inte drastiskt, utan den går framåt med ganska små steg, men vi upplever i dag en större valfrihet och ett större förtroende för att enskilda människor själva kan välja vad som passar dem bäst.

Vi har fått uppleva litet grand av det, tycker jag, i dagens debatt om barnomsorgen. Man tillåter ändå vissa alternativ, låt vara att majoriteten motvilligt låter utvecklingen gå framåt. Men mer av valfrihet i det svenska

samhället är på väg inom alla sektorer. Det skall man acceptera. Det är positivt.

Herr talman! Under de senaste tio åren har arbetsförmedlingarna tillförts fler och fler arbetsuppgifter. En stor del av arbetsförmedlarnas tid åtgår till administration av de arbetssökande, administration och kontroll av arbetslöshetsersättning samt verkställande av de former av statliga stödåtgärder som regering och riksdag anvisar. Nya projekt prövas också inom arbetsförmedlingarna, och det sker överläggningar med närstående myndigheter och institutioner m. fl.

Allt det där tar tid, och det kan vara några av de skäl till att arbetsförmedlingarna, trots mycket god vilja hos arbetsförmedlarna att på bästa sätt betjäna såväl arbetssökande som arbetsgivare, inte alltid är den effektivaste arbetsförmedling som går att åstadkomma. I många fall kommer de svagaste på arbetsmarknaden i kläm – handikappade, långtidsarbetslösa, osv. Arbetsförmedlarnas tid räcker inte till alla de jobb som de skall utföra.

Herr talman! Alla instämmer i påståendet att en effektiv förmedling minskar behovet av resurskrävande sysselsättningsåtgärder. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå motståndet mot att utreda möjligheterna till parallella förmedlingsformer inom vissa områden.

Det är helt självklart att en välskött statlig arbetsförmedling med starka lokala enheter skall vara grunden för förmedling av arbete och för att effektuera de stödåtgärder som regering och riksdag anvisar.

Eftersom den nu 50 år gamla arbetsförmedlingslagen inte till alla delar fyller nutidens krav bör det finnas utrymme för en översyn av lagen. Den får då inte innebära enbart – som utskottet säger – en redaktionell översyn, utan arbetsförmedlingarnas totala arbetsuppgifter bör belysas. AMS-kommitténs synpunkt, att det råder en viss osäkerhet om arbetsförmedlingslagens innebörd och räckvidd, ger väl också stöd för en förutsättningslös översyn.

Folkpartiet följer upp den reservation som vår representant i AMS-kommittén avlämnat. Utgångspunkten är nu som då att nya specialområden på arbetsmarknaden har särskilda behov och kräver särskilda insatser. Dessutom finns sedan lång tid tillbaka krav på att artist- och kulturförmedling borde få skötas även av andra än de statliga förmedlingarna. Därtill kommer att vissa former av arbetsförmedling sker på olika områden i samhället utan att politikerna har reagerat.

Utskottsmajoritetens rädsla för förändringar vittnar om ett föråldrat synsätt, som inte finns hos den personal som skulle påverkas av en eventuell ändring av lagen. Många arbetsförmedlare skulle känna stimulansen av att det finns positiva alternativ. En uppluckring av förmedlingsmonopolet skulle också tvinga fram önskvärda organisationsförändringar inom förmedlingsverksamheten – förändringar som skulle hälsas med glädje av den personal som har att jobba med de här frågorna.

Folkpartiet vidhåller att en förutsättningslös utredning ligger i tiden och bör genomföras skyndsamt.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 1 av Elver Jonsson m. fl.

Anf. 196 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Arbetsförmedlingslagen har diskuterats i den s. k. AMS-kommittén. Den socialdemokratiska majoriteten förordade där en viss översyn, som skulle ha till syfte att – som det heter – ge ökad klarhet och rättssäkerhet. Centern, folkpartiet och moderaterna stannade för en förutsättningslös översyn, som skulle ha till syfte att skapa en effektiv platsförmedling. Vid översynen skulle det rationella eller icke-rationella som ligger i den monopolställning som AMS i praktiken har fått kunna fritt utvärderas och övervägas. Centerpartiet finner det rimligt med en förutsättningslös översyn av arbetsförmedlingslagen.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation 1.

I reservation 4 tar centerpartiet upp frågan om den allmänna platsanmälan till arbetsförmedlingen. Den allmänna platsanmälan innebär ett administrativt merarbete för såväl företagare som arbetsförmedlare. Ett stort antal platser är redan i praktiken tillsatta innan arbetsförmedlingarna får anmälan om ledig plats. Det rationella i en allmän platsanmälan bör därför utvärderas.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 197 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Vi i vpk har samma uppfattning som de socialdemokratiska motionärerna beträffande behovet av omedelbara åtgärder mot olaga arbetsförmedling. AMS har som tillsynsmyndighet under senare år visat ett avtagande intresse för att arbetsförmedlingslagen efterlevs, och det annonseras i dag öppet och ogenerat om förmedling av s. k. grå eller svart arbetskraft.

Den olaga arbetsförmedlingen är oacceptabel av flera skäl. För de arbetssökande innebär denna arbetsförmedling att de i stort sett blir rättslösa, utan hjälp av de villkor som samhället och arbetsmarknadens parter har ställt upp. För de seriösa företagen innebär den att konkurrenssituationen försämras.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 3. Jag kommer dock inte att begära votering beträffande denna reservation.

När det gäller obligatorisk plats- och arbetsförmedling anser vi att regeringen bör lägga fram förslag om obligatorisk arbetsförmedling och förbud av åsiktsregistrering m. m. Som bakgrund till detta ställningstagande vill jag anföra följande.

Det står i dag arbetsgivare fritt att avgöra vem som skall anställas. Varken fackföreningar eller arbetsförmedlingar har härvidlag något som helst inflytande. Trots att arbetsförmedlingarna t. ex. under senare år har prioriterat äldre och handikappade har det varit mycket svårt att placera dessa människor på de lediga arbetena.

Utskottet delar vpk:s uppfattning att det bör vara arbetsförmedlingens och de fackliga organisationernas sak att avgöra vem som skall få ett visst arbete. Den obligatoriska arbetsförmedling som utskottet förordar måste därför utformas så att en arbetsgivare inte kan avvisa en sökande som arbetsförmedlingen anvisar. En sådan ordning skulle också motverka den typ av informella yrkesförbud och andra former av svartlistning som förekommer. Utskottet anser emellertid i likhet med vpk att den senaste frågan är så allvarlig att en särskild lag som förbjuder åsiktsregistrering, personundersökning och svart-

listning av arbetare är påkallad.

Arbetsköparna "plockar russin ur kakan", vilket förstärker utslagning och utsortering på arbetsmarknaden. Uppdelningen i A-, B- och C-lag påskyndas. I dag drabbas främst kvinnor, ungdom och andra som inte passar in i arbetsköparnas rekryteringsmodeller.

Vpk anser att det inte kan vara arbetsköparna som skall bestämma vem som skall anställas. Det helt avgörande inflytandet skall ligga hos samhället och de arbetandes organisationer. En obligatorisk arbetsförmedling skulle möjliggöra detta.

En obligatorisk arbetsförmedling skulle även göra det lättare för kvinnor att komma in på fler yrkesområden. Särskilt i tider av stor arbetslöshet har en sådan reform betydelse. Det är speciellt viktigt att det då kan bedrivas en arbetsmarknadspolitik som inte skapar kategoriarbetslöshet. Att alla ledigförklarade arbeten obligatoriskt förmedlas av arbetsförmedlingen kommer att kunna stärka jämlikhets- och solidaritetsaspekterna och motverka utslagning och hänsynslös utsortering av människor från arbetslivet.

Därmed vill jag också yrka bifall till reservation 5. Jag kommer inte heller i fråga om denna reservation att begära votering.

Anf. 198 BO NILSSON (s):

Herr talman! Sättet på vilket arbetsförmedling skall bedrivas i vårt land regleras dels i arbetsförmedlingslagen, dels i konventioner antagna av internationella arbetsorganisationen, ILO, vilka Sverige ratificerat.

Enligt arbetsförmedlingslagen får arbetsförmedling i princip inte bedrivas i förvärvssyfte, dvs. med avsikt att ge vinst. Däremot får arbetsförmedling mot självkostnadsersättning bedrivas av organisationer och föreningar efter tillstånd av AMS. Det enda område inom vilket arbetsförmedling i förvärvssyfte är tillåten är artistområdet. Det gäller då endast förmedling av anställning utomlands åt i Sverige bosatt person eller förmedling av anställning i Sverige åt den som är bosatt i utlandet.

I den av Sverige ratificerade ILO-konventionen nr 96 förbinder man sig att successivt avskaffa avgiftskrävande arbetsförmedling i vinstsyfte. Sådan förmedling får emellertid medges om de personkategorier som avses noggrant anges i den nationella lagstiftningen och om tillfredsställande förmedling för sådana kategorier inte kan ordnas inom den offentliga förmedlingen.

I sex av motionerna kräver de borgerliga i olika konstellationer att man skall möjliggöra att arbetsförmedling kan bedrivas i alternativa former. Man vill bryta det s. k. monopolet och skapa möjligheter till privata arbetsförmedlingar med, om jag förstår det rätt, vinstsyfte. Man blir förvånad – åtminstone blir jag det – av alla dessa förslag som de borgerliga med en åsnas eller en drucken papegojas, vilket ni vill, envishet återkommer med år efter år. Jag vill dock säga att det hedrar de borgerliga att de inte tog chansen att när de hade möjlighet "frälsa" de arbetssökande med privata arbetsförmedlingar, där de sökande fick betala en hacka för att få en anvisning på ett jobb. Jag syftar naturligtvis på de borgerliga regeringsåren. Men det var väl så, att man inte kom överens inbördes i den här frågan heller, och därför har vi som väl är kvar vår arbetsförmedlingslag och håller fast vid de konventioner som vi

träffat med ILO i den här frågan.

Låt mig säga att det för mig och utskottsmajoriteten finns flera skäl att hålla fast vid den nuvarande ordningen. Det första skälet är, som jag redan sagt, lagstiftning och internationella överenskommelser. Denna inställning bygger i sin tur på en principiell uppfattning att samhället skall garantera en rättvis och lika behandling för alla på förmedlingen, men också att man som sökande har rätt att utan kostnader få anvisningar om jobb.

Det andra skälet jag vill ta upp är att vi i vårt land har en alert arbetsförmedlingsorganisation, som är på god väg att bli ännu effektivare. Låt mig nämna några exempel på detta.

Inom AMS centralt flyttas nästan 200 tjänster ut från det centrala verket för att förstärka det lokala förmedlingsarbetet. I Landskrona, som jag kommer ifrån, har man nyligen genomfört s. k. arbetsveckor. Detta efter ett lokalt initiativ, som jag fick förmånen att hjälpa till att förverkliga. Det gick ut på att arbetsförmedlingen tillsammans med företagen, kommunen, m. fl. försökte placera alla arbetsökande i kommunen på något jobb under tre veckor. Tanken med detta var bl. a. att de sökande skulle få kontakt med arbetsmarknaden, att man skulle få chans att kanske prova ett annat jobb än de som man sökt. Men det kanske viktigaste var att man skulle kunna övertyga sin arbetsgivare om att man var så nyttig att den tillfälliga anställningen kunde förlängas, med målet att det skulle bli ett fast jobb.

De första beskedena vi fått från detta projekt är att det har blivit lyckat och att företagen också är nöjda med det. Många av dem som fick chansen att komma ut under dessa tre veckor har fått fortsätta efter provveckorna. Mycket tyder på att det blir många fasta jobb.

Ett annat exempel är att länsarbetsdirektören i Stockholm Emil Hellström säger att det inte på årtionden har hänt så mycket som nu. Han tar upp nio punkter som bevis härför. Hade det inte varit så sent på kvällen, skulle jag ha tröttat kammaren med att ta upp de nio punkter som Emil Hellström redovisar. Men jag skall hoppa över dem och säga att alla de aktiviteter som nu är på gång syftar till att i än högre grad målinrikta och differentiera arbetsförmedlingens verksamhet. Emil Hellström säger att det är en mycket intressant period som vi är inne i och att vi bör ha chanser att nå goda resultat. Han vill också betona de ökade möjligheterna att använda modern teknik, bl. a. datorer, i förmedlingsarbetet.

Om man vill fortsätta i den här riktningen kan man också som exempel citera länsarbetsdirektören i Skaraborgs län som i en tidningsintervju säger att företagen visst märker arbetsförmedlingens nya arbetssätt. Företagen och deras organisationer har noterat att arbetsförmedlingarna är öppnare, enklare och mindre formella.

Med det här, herr talman, vill jag ha sagt att vi har en alert arbetsförmedlingsorganisation. Detta borde de borgerliga ledamöterna, åtminstone de som sitter i arbetsmarknadsutskottet, ha lagt märke till vid våra besök på AMS och på förmedlingar i bl. a. Stockholmsområdet – när vi var där såg de i alla fall imponerade ut. Vi borde kunna vara överens om att ge våra förmedlingar chanser att fortsätta sitt effektiviseringsarbete och bli ännu bättre. Efter denna översikt hoppas jag kunna bli kortare i mina kommentarer till reservationerna.

Då det gäller reservationerna 1 och 2 skall utöver vad jag tidigare sagt tilläggas att AMS-kommittén diskuterat arbetsmarknadsverkets ansvarsområde vad det gäller kultur- och kontorsområdet. Kommittén ansåg det inte som sin uppgift att pröva frågan om en utvidgning av privat arbetsförmedlingsverksamhet till nya områden.

Kommittén framhöll att den verksamheten även i framtiden bör vara organiserad på ett sätt som överensstämmer med arbetsförmedlingslagens bestämmelser, vilket i sin tur bygger på de ILO-konventioner som Sverige anslutit sig till. AMS-kommittén anförde också att det råder en viss osäkerhet om arbetsförmedlingslagens innebörd och räckvidd och att förhållandena knappast var tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt.

Mot denna bakgrund förordade kommittén att lagen ses över i syfte att ge den ökad klarhet och en bättre redaktionell utformning. I det här sammanhanget vill jag ta upp vad Bengt Wittbom sade. Han frågade varför vi socialdemokrater inte vågar säga att det behövs förändringar. Jag har försökt peka på en rad förändringar inom den nuvarande organisationens ram. Jag har också sagt att där det finns brister skall vi utreda dem och rätta till missförhållandena.

Sedan sade Sigge Godin från folkpartiet att personalen inom arbetsförmedlingsorganisationen skulle se med tillfredsställelse på de förändringar som han pläderade för. Jag kan lova Sigge Godin att personalen inte skulle se dessa med tillfredsställelse. Den saken är fullständigt klar.

Något behov att ompröva lagens allmänna inriktning ansåg emellertid kommittén inte föreligga. Utskottet har inhämtat att regeringen har för avsikt att göra en översyn av arbetsförmedlingslagen i enlighet med kommitténs förslag.

Reservation 2 är en följdreservation till reservation 1 och bara aktuell om reservation 1 bifalls. Dessutom erinrar jag mig att Bengt Wittbom vid utskottsbehandlingen sade att vi borde läsa motionen som föranlett reservation 2. Jag har tagit mig tid att läsa motionen och yrkar avslag på reservationerna 1 och 2.

I reservation 3 tas upp en socialdemokratisk motion om åtgärder mot olaglig arbetsförmedling. Utskottet delar motionärernas uppfattning i sakfrågan. AMS är emellertid klart medveten om problemet och överväger för närvarande hur tillsynen skall kunna göras mer effektiv. Med hänvisning till detta besked och att det skall göras en översyn av arbetsförmedlingslagen menar utskottet att någon ytterligare åtgärd inte är behövlig nu.

Lars-Ove Hagberg vill i reservation 3 gå längre och göra ett tillkännagivande, vilket utskottet anser onödigt då ärendet är under behandling såväl i AMS som i regeringskansliet. Jag yrkar avslag på reservation 3.

I reservation 4 tas upp frågan om den allmänna platsanmälan till arbetsförmedlingen och begärs en utvärdering av densamma. Reservationen är centerpartistisk, medan moderaterna den här gången av någon underlig anledning nöjt sig med ett särskilt yttrande i ämnet.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:11 har ärendet redan behandlats. Här skall bara tilläggas att det är utskottets uppfattning att arbetsförmedlingen måste ha en god överblick över de platser som blir lediga på marknaden om man skall kunna arbeta effektivt. Det kan tilläggas att

utbyggnaden av ADB-verksamheten samt AMS allmänna effektivitetssträvanden gör att det enligt utskottets mening inte finns några bärande skäl för att göra den utvärdering som motionärerna förordar. Jag yrkar avslag på reservation 4.

I reservation 5 anser Lars-Ove Hagberg att man bör införa en obligatorisk plats- och arbetsförmedling. Utskottet och riksdagen har vid flera tillfällen behandlat likartade krav från vpk och avvisat desamma. Utskottet har vid tidigare tillfälle påpekat att de problem som kan föreligga bör angripas genom det ökade inflytande för de anställda över företagens personalpolitik som medbestämmandelagen skapat utrymme för. Om man skulle tilldela en myndighet en generell bestämmanderätt över företagens rekryteringspolitik såsom vpk vill, skulle det fackliga inflytandet helt falla bort. Detta kan väl inte vara vpk:s mening. Det är i varje fall inte utskottets. Jag yrkar därför avslag på reservation 5.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har sagt men också till såväl AMS-kommitténs resultat som beskedet från regeringskansliet om en förestående utredning av arbetsförmedlingslagen, syftande till en ökad klarhet och en bättre redaktionell utformning, vill jag sammanfattningsvis yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet 1985/86:4 och avslag på samtliga motioner och de reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 199 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Bo Nilsson säger att vi skall hålla fast vid den nuvarande ordningen därför att den är bra. Det behövs inga ändringar. Jag betvivlar att personalen tycker – detta var Bo Nilsson inne på – att det är så väldigt bra med dagens ordning. Min uppfattning grundar jag på tio års egen erfarenhet från arbetsförmedlingen innan jag kom till riksdagen.

Det borde nu vara läge för nya grepp, eftersom arbetsförmedlingen själv har tagit många sådana. Jag tycker att man borde inse att de blir stimulerade av verksamheten, och då borde de också kunna få visa att de klarar konkurrensen – det är ingenting att vara orolig för.

Det är dessutom så att det i dag förmedlas arbete inom många olika verksamheter. Vi kan konstatera att det sker så inom skolan när man söker vikarier. Sjukhusen har speciella människor som arbetar med detta, och inom kommunens äldrevård och barnomsorg gör man likadant. Man tar fram korttidsvikarier på egen hand. Det bedrivs också verksamheter som kan jämföras med detta inom trygghetsrådet, fackliga organisationer, skolor m. m. – verksamheter som i mångt och mycket är ren förmedlingsverksamhet.

Därför tycker jag att det är rimligt att se över arbetsförmedlingslagen så att den stämmer överens med den verksamhet som vi – utan att skriva ned det – har sanktionerat. Jag tycker att det står utom allt tvivel att vissa justeringar i lagen måste till, så att den kommer i kapp nutiden.

Jag skulle också tro att socialdemokraterna så småningom kommer smygande efter och accepterar att man lyfter ur vissa verksamheter från den nuvarande arbetsförmedlingsverksamheten för att personalen inom arbetsförmedlingen skall få chansen att jobba effektivare med de svagaste på

Anf. 200 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Bo Nilsson har naturligtvis helt rätt när det gäller hans bild av hur vi uppfattade besöket på snabbförmedlingen på Drottninggatan. Jag tror att vi borgerliga var imponerade. Vi var imponerade över att så små förändringar av bara en attityd i synen på arbetsförmedlingslagen som nu tillämpas från den nya AMS-ledningen kan åstadkomma så stora förändringar. Gruppen socialdemokrater såg mest förvånade ut. De hade väl aldrig i sina vildaste drömmar trott att det ens gick att åstadkomma några förändringar alls.

Jag har inte varit i riksdagen så många år – det är sex år – men den här debatten har förekommit under dessa sex år. Och fram till dess att AMS fick en ny generaldirektör försvarades arbetsförmedlingslagen av Bo Nilssons företrädare på precis samma sätt, men de hade inte samma möjlighet som Bo Nilsson att se att det faktiskt går att åstadkomma förändringar.

Det ger oss en erfarenhet, nämligen att den socialdemokratiska inställningen till arbetsförmedlingslagen är handlingshämmande. Stå inte och skryt över länsarbetsnämndsdirektörer och vad det är, Bo Nilsson, utan ta i stället fasta på att det går att åstadkomma förändringar, förbättringar och utveckling t. o. m. inom ramen för en ny syn på hur man skall tolka den nuvarande arbetsförmedlingslagen. Erkänn också att mycket av det som är på gång i dag kanske t. o. m. strider mot den traditionella socialdemokratiska tolkningen av arbetsförmedlingslagen. Det var inte så länge sedan som en avdelning på AMS hade i uppgift att rättsligt jaga lagstridiga arbetsförmedlingar. Om den nuvarande AMS-ledningen hade haft samma inställning skulle de ha varit på Drottninggatan, Bo Nilsson. Så enkelt är det.

Därför är reservanternas slutsats: Tänk så mycket vi skulle kunna åstadkomma för de arbetssökande om vi dels tog fasta på förnyelseattityden inom den nuvarande AMS-ledningen och gav dem fortsatt chans att utveckla sig, dels också tog fasta på vad de arbetssökande kräver. Det måste ju vara utgångspunkten.

Vad kräver arbetsmarknaden? Vad kräver de arbetssökande, för att de på snabbaste och bästa möjliga sätt skall kunna skaffa sig information om vilka möjligheter de har att få ett nytt jobb på arbetsmarknaden? Vad kräver företagen för att de på snabbaste sätt skall kunna fylla sina tomma platser? Detta är ju utgångspunkten.

Jag tycker också att detta är Bo Nilssons svaghet: Trots att han liksom jag var imponerad över vad man kan åstadkomma om man släpper fram förändringar, kan han ändå inte lösgöra sig från en förstelnad socialdemokratisk syn på hur vi skall hantera de här frågorna.

Anf. 201 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Bo Nilsson talade om en rättvis fördelning. Om man tittar på hur företag anställer personal – det gäller både fast och tillfällig personal – finner man att det i stor utsträckning sker på rekommendationer. De grupper som drabbas är ungdomarna, som inte kommit in på arbetsmarknaden, som

inte har någon som kan rekommendera dem eller har några kontakter. Det kan inte vara rätt att människor anställs genom att de har kontakter i arbetslivet – det är ju så det fungerar i dag. De som har stora kontaktytor hamnar aldrig i den situationen att de behöver gå arbetslösa; det är via kontakterna man får anställning.

Jag har själv stor erfarenhet av det här. Jag själv har aldrig sökt ett arbete genom en arbetsförmedling, men jag har gått arbetslös – det är via kontakterna man får arbete. Det är ett bevis på att man i dag utanför arbetsmarknaden och arbetsförmedlingen kan skaffa sig ett jobb genom kontakter.

Bo Nilsson sade att vi vill beröva facket möjligheterna att vara med och bestämma. Om Bo Nilsson läser den motion vi väckt i den här frågan skall han finna att vi vill att fack och arbetsförmedling skall få ett större inflytande. Det är finessen med motionen.

Anf. 202 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Bo Nilsson sjöng en lovsång till AMS och arbetsförmedlarnas effektivitet. Jag vill därför betona att av oss begärd översyn av såväl arbetsförmedlingslagen som den allmänna platsanmälan syftar till just ytterligare effektivisering, till de arbetssökandes fromma.

Anf. 203 BO NILSSON (s):

Herr talman! Till Sigge Godin vill jag säga att jag alls inte har sagt att det inte behövs någon förändring. Jag har tvärtom tagit upp en rad förändringar som vi har genomfört inom ramen för den nuvarande lagens regler. Jag tycker det är viktigt att man följer med i utvecklingen och tar till sådana åtgärder som AMS har gjort nu under en lång följd av år. Men jag tror, i motsats till Sigge Godin, inte att det går att lösa sådana här problem med de borgerligas förslag, nämligen att man till varje pris skall privatisera. Jag tror inte att det löser några problem.

Jag roade mig i dag med att läsa Byggnadsarbetaren – det är kanske inte Sigge Godins liv- och husorgan. Där finns exempel på hur det går till när man försöker handskas med arbetsförmedling på annat sätt än vi gör i vårt land. Jag skall anföra några exempel.

120 gubbar har blivit lurade till Norge. Det står så här:

”Annars är den vanligaste taktiken att annonsera och lova mycket goda förtjänster, och att först när byggnadsarbetarna slutat sina arbeten i Sverige och åkt till Norge, berätta om de verkliga – betydligt sämre – villkoren.”

En rubrik lyder: ”När Leif kom till Norge hade lönen halverats.” En annan rubrik lyder: ”Lasse blev lurad och for hem igen.” Han fick gå utan lön en vecka.

Det här är bara ett enda exempel – och jag tror att det finns många fler – på hur det går till om man inte gör som vi gör här i Sverige och har de regler och lagar som vi nu har. Jag tror att de är bra, och det har jag sagt redan tidigare. Jag tror alltså inte på de borgerliga lösningarna i det här sammanhanget.

Bengt Wittbom talade mest om vad som har varit, om en tid då jag ännu inte hade kommit in i riksdagen. Det är möjligt att det var sämre då – jag vet inte om det berodde på Bengt Wittbom eller någon annan. Nu är vi

emellertid på god väg att effektivisera arbetsförmedlingen och få en alert arbetsförmedlingsorganisation. Då finns det inget skäl att gå in på grunderna för arbetsförmedlingslagen utan vi bör bara anpassa den till nuvarande förhållanden.

Bengt Wittbom tog som exempel arbetsförmedlingen vid Drottninggatan. Jag hade åtta exempel till bara från Stockholmsområdet. Jag tog också upp Landskronaexemplet, och jag skulle kunna anföra många fler exempel om inte tidpunkten var så sen.

Jag tror alltså att arbetsförmedlingen är på väg att bli ännu bättre, och jag tycker verkligen att vi skall ge den chansen att förbättras ytterligare.

Till Karl-Erik Persson vill jag säga att jag tycker att förbättringarna skall ske genom medbestämmandelagen, genom att de anställda får större möjligheter att påverka personalpolitiken och inte genom att myndigheten, i detta fall arbetsförmedlingen, får ensamrätten när det gäller att tillsätta personer i företagen. En chans för facket att påverka utvecklingen gör säkerligen betydligt större nytta än en sådan här ensidig lagstiftning som ni kräver.

Anf. 204 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag blev litet förvånad över Bo Nilssons förklaringar. Han säger att man kan göra förändringar inom lagens gränser. Jag har alldeles nyss talat om för Bo Nilsson att det finns en massa aktiviteter i samhället i dag – trygghetsrådets verksamhet, fackföreningarnas verksamhet – där man faktiskt förmedlar jobb genom jobbklubsaktiviteter eller vad man vill kalla det. Då borde man kunna förändra lagen så att den anpassas till nutiden.

Folkpartiet vill först och främst ha en förutsättningslös utredning. Det är inte fråga om att säga att det och det skall vi privatisera, utan om att se efter om det finns bitar i AMS verksamhet som vi kan lyfta av. I så fall vore det skäl att pröva det.

Bo Nilsson borde fråga regeringen vad den tycker om att man lägger ut verksamhet i privat regi. AMS egenregiverksamhet skall man nu privatisera genom att förändra verksamheten. Det är den socialdemokratiska regeringen som försöker sig på den verksamheten. Är den beredd att ställa upp, då borde Bo Nilsson också kunna göra det. För detta är på gång. Det är bara att konstatera att socialdemokraterna i utskottet och kammaren är ganska ensamma i denna fråga, på samma sätt som de var ensamma i fråga om barnomsorgen, när det gällde att ge samma rättigheter till kooperativa daghem. Det är bara att hoppas att ni tänker om.

Anf. 205 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Eftersom vi inte skall votera i detta ärende kan vi ge oss möjligheten att diskutera frågan. Jag vill därför påpeka en del grundläggande förhållanden för Bo Nilsson.

För det första, Bo Nilsson, är det faktiskt så att den dominerande delen av alla jobb som på ett eller annat sätt förmedlas på arbetsmarknaden förmedlas i privat regi. För det andra har Bo Nilssons parti, i varje fall så länge jag har varit med i riksdagen, motsatt sig alla möjligheter att ge en alert arbetsförmedling en chans.

Ni försvarade den gamla AMS-regimen, som inte ville ändra på någonting, in i det sista. Det var först när ni vågade tillsätta en någorlunda dynamisk generaldirektör som det började hända någonting. Det är därför det skorrar ganska rejält när Bo Nilsson gör sig till bärare av den filosofi som har gjort att man i dag har släppt fram marginella förändringar inom arbetsförmedlingen. Hade de möjligheterna till förändringar givits tidigare, skulle Bo Nilsson ha fått bära med sig en rejäl bunt papper för att kunna rada upp alla exempel på den förnyelse inom arbetsförmedlingsformerna som skulle ha skett fram till i dag. Nu finns det i alla fall några exempel, och det är bra. Det är exempel på förändringar som skett under de senaste åren. Men tänk, Bo Nilsson, så mycket som hade kunnat ske om förändringarna hade påbörjats tidigare och, framför allt, tänk så mycket som skulle kunna ske för att ge enskilda människor en bättre service!

Sluta med att skydda ett prestigefyllt AMS-monopol och börja ta hänsyn till vad enskilda människor och enskilda företag behöver på en föränderlig marknad, Bo Nilsson! Då kommer en alert arbetsförmedling i offentlig och privat regi – och även i annan regi – verkligen att få en chans.

I ärlighetens namn, herr talman, tror jag faktiskt att Bo Nilsson tycker bättre om den nya förändringsvinden än om att försvara en ganska nattstånden socialdemokratisk inställning till hur vi skall hantera arbetsförmedlingslagen i vårt land.

Anf. 206 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan tala om för Bo Nilsson att också jag läser Byggnadsarbetaren, och vi är helt överens när det gäller den beskrivning av förhållandena i andra länder som gjordes där. Men så länge man kan gå vid sidan av arbetsförmedlingen är det viktigt att arbeta för en förändring. Det vi föreslår i vår motion skulle kunna vara ett bra sätt att ändra på förhållandena.

Anf. 207 BO NILSSON (s):

Herr talman! Sigge Godin sade att vi måste anpassa lagen till nutiden, och han gav några exempel på hur det skulle kunna ske. Men eftersom man både i trygghetsrådet och på andra håll redan arbetar på det sätt som Sigge Godin har beskrivit utgår jag ifrån att man klarar att göra den anpassningen inom lagens ram. Jag menar att det därför inte finns skäl att se över arbetsförmedlingslagen utan att det går att arbeta inom ramen för den.

Sedan sade Sigge Godin att man kunde tänka sig att lyfta av en del uppgifter från arbetsförmedlingen. Men då är vi ju tillbaka i det privatiseringsresonemang som de borgerliga hela tiden för. Jag tycker att när vi har en förmedlingsorganisation som redan nu är bra, men som håller på att utvecklas och som kan bli ännu bättre om den bara får arbetsro, då bör vi ge förmedlingsorganisationen chansen.

Till sist sade Sigge Godin – och det var kanske det allvarligaste – att vi socialdemokrater var ganska ensamma om vår uppfattning. Men det är trots allt så, Sigge Godin, att det blev majoritet för våra förslag i utskottet, så helt ensamma är vi väl inte.

Bengt Wittbom påstod någonting som jag inte nu kan kontrollera, nämligen att de flesta jobben tillsätts vid sidan om arbetsförmedlingen. Jag

kan emellertid redovisa litet statistik i det sammanhanget:

802 000 personer var under budgetåret anmälda vid förmedlingarna – det är en ökning med 25 000 jämfört med året före och med 94 000 jämfört med 1981/82. Omkring var tredje arbetssökande av dessa hade fått jobb, antingen tillfälligt eller varaktigt. Ungdomarna utgjorde 40 % av de sökande. 317 000 eller 40 % av alla arbetssökande hade sökt arbete genom förmedlingen under sammanlagt mer än sex månader.

Det här är alltså en otroligt omfattande verksamhet. Jag är inte säker på att Bengt Wittbom har rätt då han säger att de flesta får jobb vid sidan om arbetsförmedlingen. Jag tillåter mig t. o. m. att tro att de flesta jobben förmedlas genom arbetsförmedlingen.

Sedan vill jag säga till Bengt Wittbom att jag inte tar åt mig äran av den s. k. nya synen på arbetsförmedlingsverksamheten. Jag vill ge en god bit av den äran till de många arbetsförmedlarna och naturligtvis inte minst till generaldirektören Allan Larsson, som jag tycker utför ett fantastiskt fint arbete på detta svåra område. De personer som jag nämnt är värda att få jobba vidare och förbättra förmedlingsverksamheten ännu mer än de lyckats göra hittills.

Till sist vill jag säga att jag tyckte att det var en förolämpning när Bengt Wittbom antydde att arbetsförmedlingarna inte skulle se till företagens bästa när det gäller rekrytering. Det kan jag försäkra att de gör.

Anf. 208 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Det är enkelt att redovisa statistik över ökad tillströmning till arbetsförmedlingarna, eftersom vi – jag vill påminna Bo Nilsson om det, och det står i utskottsbetänkandet – i dag har en lag om obligatorisk platsanmälan. Det är klart att om allt fler människor söker jobb, blir det fler anmälningar på förmedlingen. Då blir det högre siffror i statistiken. Det är dock inget bevis för att de jobb som förmedlats via arbetsförmedlingens försorg har blivit fler. Det var det ena jag ville säga.

Det andra var att ett ökat tryck på den enda arbetsförmedlingsorganisation som finns i Sverige möjligen kan tyda på – det blir, herr talman, det sista jag säger i den här debatten – att trots högkonjunktur, en devalveringsunderstödd sådan, har den sittande regeringen inte lyckats att klara arbetsmarknadsproblemen. Möjligen kan det bero på att trycket på arbetsförmedlingarna är nästan lika stort högkonjunkturåret 1985 som det var det utpräglade krisåret 1982.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (översyn av arbetsförmedlingslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (åtgärder mot olaglig arbetsförmedling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:44
4 december 1985

Arbetsförmedling

Mom. 4 (utvärdering av den allmänna platsanmälan till arbetsförmedlingen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (förslag om obligatorisk plats- och arbetsförmedling m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

29 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

30 § Kammaren åtskildes kl. 23.43.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren